

Kosovo.

Sedaj petstolet, na Vidov dan, je bila bitka na Kosovem polju, katera je končala z zmago Turkov nad srbskim narodom, zmago Mahomedancev nad slovanskimi kristijani. Srbi so bili tedaj politiško krepki; njih kneza imenujejo narodne pesmi carja, carja Lazarja. Srbska kneževina ali carevina je bila porušena, popolnoma uničena. Vsled Kosove bitke, v kateri sta padla turški sultan Murad in car Lazar, prišla je neizmerna beda nad srbski narod. Pol tisočletja je narod trpel in zdihoval pod jarmom turškim, in še dandanes je razkropljen, razcepljen, pod raznimi državami.

Spomin na najžalostniši dogodek svoje zgodovine praznuje srbski narod 15. dne po starem ali 27. dne junija po novem stilu.

V Kruševcu, kjer je imel car Lazar svojo stolico, praznujejo Srbi kraljevine žalostni spomin na Kosovo bitko; v Ravanici pa, kjer počivajo kosti velikomučitelja istega kneza Lazarja, hočejo posebe moliti za padle junake ter se priporočiti Bogu in priprosnji nesrečnega kneza Lazarja, katerega časté med svetniki. Tužen je spomin na petstogodišnjico, in po vsej kraljevini ne bo na srbski Vidovdan nobenega glasu veselja: molitev in ponavljanje udanosti Bogu prevlada vsa druga čustva; zahvalne molitve bodo povzdigovali k nebesom, da je previdnost božja rešila ostanke naroda, da se je ohranil do današnjega dne. Svečanost je naroden praznik, svojstven, brez vsakega drugega mišljenja in stremljenja, in značaj takega praznika moral bi biti jasen dovolj, da bi ga ne omejevali, kjer je narod še dandanes pod nesrbskimi vladami. A vendar se je pripetilo, da so skušali zaprečiti priprave in osnove k praznovanju. Ravno to pa kaže, da srbskemu narodu niti po prešlem poltisočletju ni zasijala popolna svoboda; ravno letos ob 500-godišnjici ima prestajati ta narod razne muke in skušnje.

Iz prostosti, iz nekdanje politiške nezavisnosti in iz petstoletnega nepretrznega trpljenja pa se je narod srbski mnogo naučil in se ima še učiti, kakor ga uči

skušnja naših dnij. Petstoletna doba tujega jarma je vtisnila narodu prek in prek poseben značaj, in sledovi Kosove bitke so vtisnjeni temu narodu v vsem življenju. Njegove pesmi so v popolnem soglasju vsebine in naprevov; značaj tužnosti izražajo, kakor nobene druge pesmi na svetu. Običaji, prislovice in drugi znaki so pravi izraz posledic, nastalih vsled Kosove bitke.

Srbski narod je izgubil politiško svobodo in nezavisnost; ne kaže pa se, da bi iste svobode ne bil branil z vso močjo. Narodna pesem pravi, da je nesloga in izdajstvo pomagalo k zmagi Turkom in dokazuje s tem, da se je drugače narod bojeval hrabro in bi bil sam zmagovalec, ko bi ne bilo izdajstva in razpora med srbskimi junaki. Pa tudi ko bi bilo vse v redu med junaki, ki so šli s knezom Lazarjem na boj, utegnili bi jih bila nadsila turška zmagati že zaradi večje kreposti, večega števila. Iz Kosove bitke je posneti jedino to, da politiška moč je minljiva, katera se spreminja od leta do leta, od naroda do naroda, od jedne politiške skupine do druge, in naj si bo ona začasno ali v kaki dobi še toliko mogočna in silna. Politiška moč sama po sebi ne rešuje in ohranjuje narodov; drugače bi bilo ostalo macedonsko in pozneje rimsko svetovno gospodstvo. Mali narodi pa, kakoršen je bil srbski nekdanj, in kakoršen je tudi še sedaj, nimajo poročstva za obstanek v politiški nezavisnosti, in ko bi politika odločevala rešitev narodov, bi bil srbski narod poginil že v prvem stoletju po Kosovi bitki.

Mali, zlasti slovanski narodi pa se tudi ne morejo in ne smejo zanašati na podporo drugih večih in krepkejših narodov.

Srbom bi bil moral priti na pomoč evropski zapad že zaradi lastnih interesov; ali tega Evropa ni razumela ali ni hotela razumeti. Nasledek je bil, da so se Turki vedno bolj ukorenili v Evropi ter od vstoka prodirali na zahod in se ustavljali v najplodovitejših delih Evrope, kjer so, kakor na Ogerskem, gospodarili zdržema pol-drugo stoletje.

Evropa je imela dvesto let čas in voljo napravljati križarske vojske v Azijo; za najbližjo sosesko državo evropsko ni imela pomoči, in od Karolingov in Otonov je le toliko znano, da so sicer izvrševali križarske vojske posebne vrste ne proti Polumesecu, pač pa proti Križu, to je proti slovanskim kristijanom, katere so podjarmljevali pod imenom paganstva, jedino zaradi tega, ker so molili krščanskega Boga po staroslovanskem obredu. In kakor so v prošlosti morali Slovani sami odganjati azijske Tatare, dasi je to koristilo vsem zapadnim narodom in jim je celó rešilo njih kulturo, ravno takó ne pomaga ista zapadna Evropa niti dandanes, da bi se tako imenovani „šibki mož“ pregnal za dobro v Azijo, pač pa varuje istega moža, kateri seveda se ne zdi Evropi toliko nevaren, kolikor Slovan. Srbi, kakor njih bratje na Balkanu, imajo zgodovinski pouk, kakó se jim je vesti na vso bodočnost.

Srbi so se pa vendar rešili kljub politički velikanski nezgodi. A kdo jih je rešil, da se niso potopili v tujstvu, da z večine se niso poturčili? Vsi priznavajo, da vera, krščanska vera, jih je obvarovala pogina. In ta vera zopet bi jim ne bila pomagala sama ob sebi kot taka, ampak ker je bila organizovana kot samostalna cerkev, v katero se tujec ni vmešaval. A samostalna je bila cerkev za prejšnjih stoletij tu in tam po svetu, a vendar ni narodov rešila kot takih poginaj; ostali so morda tu pa tam kristijani ali ne kot narodi, ne kot narodi s tistim jezikom, ki je bil njim svojstven. Slovane so s krščanstvom tujčili, ker so dajali med njimi cerkvi osnovo, katera ni za Slovane, ampak za Romane ali Nemce. Kjer je Slovanu ostala cirilometodijska cerkev, tam se je vzdrževal, tam se je rešil in obvaroval do sedanjih dob.

Krščanska cerkev s cirilometodijskim obredom je rešila tudi Srbe, kateri so imeli srečo, da je prišel sv. Sava k njim ter ustanovil stalno med njimi cerkev cirilometodijsko s staroslovanskim jezikom. Takó osnovana cerkev je občevala z narodom v umljivem jeziku pri službi božji in zunaj svetih opravil. Ta cerkev, kakor

piše sedaj Kotorski episkop Gerasim, je negovala knjigo, je spisavala zgodovino in je poučevala vedno narod v njegovem jeziku na leci in zasebno na njegovih domovih. Ta cerkev je bila jedino zavetišče, kjer se je čutil narod doma tudi v hramu božjem; ta cerkev, ker ni bilo drugih pomočkov, je razvijala razum in blažila srce narodovo v njegovem jeziku.

Ta cerkev je še dandanes rešiteljica in zaščitnica narodova. Tej se ima zahvaliti srbski narod, da ni poginil, in sedaj ob 500godišnjici se bo narod spominjal poleg Lazarja mučitelja in svetitelja tudi sv. Cirila in Metoda in neposrednega ustanovitelja cerkve med Srbi, sv. Save. Poleg tužnih spominov se obujajo sedaj v srcih srbskega naroda čustva hvaležnosti in radosti, da jim je Bog ohranil vero in samostalno cerkev s staroslovanskim obredom.

Med hudimi posledicami Kosove bitke je vendar jedna dobra, in ta je, da so se porodile v zvezi z njo najlepše pesmi, s kakoršnimi se po izreku prvega nemškega pesnika Götheja ne more ponašati noben drugi narod. Te pesmi, ki proslavljajo junaštvo padlih vitezov na Kosovem, spadajo med biserje zakladov srbskega naroda, in tudi ti zakladi so pomagali, da je narod kljub pritisku in stiski vabil svoj jezik in blažil svoja čustva ter varoval narodna svojstva ravno s pomočjo narodnih pesmij, katerih je tudi po obsegu in številu toliko, kakor pri nobenem drugem narodu na svetu.

Cerkev cirilometodijska in narodne pesmi, katerih ni vzela narodu še toliko trda zgodovinska osoda, pa kažejo, kaj je rešilno in hranilno: kulturna moč, kulturne sile jedine varujejo narode, da ne poginejo v valovih svetovne politike. Gojenje kulturnih sil je pa malim narodom prvo uslovje, da se ne potopé v tujih, sosebno večih in kulturno razvitih tujih narodih. Kultura samostalne cerkve in drugih narodnih svojstev bodi tudi za naprej geslo britko skušenemu srbskemu narodu; takó, samo takó utegne brez straha začeti novo poltisočletje, z nado, da bo isto na kulturnih trdnih uslovjih srečniše od prošlega. Ta pomen naj ima Kosova petstogodišnjica.

Hrvaška v prošlosti.*)

Kraljestvi Hrvaška in Slavonska sta bili, kar se dostaje dotike z Ogersko, prvotno v zvezi samo personalne uniije; iz tega sorazmerja so se polagoma razvile tudi nekatere obče zadeve. Kdor se pa hoče preveriti o samostalnosti obeh navedenih kraljestev nasproti Ogerski, naj čita hrvaško-slavonske deželne zakone, sosebno zakone Slavonske od leta 1538, torej celó izza dobe vladarjev slavne Habsburške dinastije. Ti zakoni so všteti v Corpus iuris hungarici, torej jih ni možno

izpodbijati na nobeno stran. Ti zakoni, katere je čitati v starejši izdaji „Corpus iuris hungarici Tyrnaviae 1740“ pag. 407 & sq., dokazujejo neoporečno, da področje hrvaško-slavonskih deželnih zborov v zadevah, dostajajočih se teh dežel, ni bilo manjše od področja deželnega zbora ogerskega. Kájtí ti deželni zbori so vsled raznoterih zakonitih členov (od 1—26) določevali davke za kraljevi erar, vojaštvo iz srede podanikov, udeležbo gosposkega stanu pri vojski, udeležbo drugega plemstva pri vojski, način sklicevanja k vojni pomoči, način prevažanja vojnih strojev, vzdrževanje mejnih trdnjav, znamenja, kakó naj

*) Po letošnjo spomlad priobčeni knjižici: „Das Parteiwesen der Slaven in Böhmen“.

se znamenja dajejo ob turških uskokih, skrivno poučenje bana, oproščevanje plemenitašev in duhovnikov od nastanjanja vojaštva, davke v pridelkih deželnemu vladarju, kje in kakó je treba te pridelke pripravljati za vojno, in kakó jih oskrbovati, porabljenje davka, naloženega duhovščini, povračanje ob vojski neopravičeno zasedene imovine lastnikom, postopanje sodnijskih gospodk, zopetno dovoljenje izgubljenega svobodnega preseljevanja kmetov, in kakó je treba postopati v tem slučaju kmetom, zemljiščnim posestnikom in gospodkam, deželni davek in njegovo porabo, vrednost raznih denarjev ter ceno živeža.

Gledé na to področje hrvaško-slavonskih deželnih zborov je umeti, da zakoni Ogerske, določujoči enakopravnost protestantov obeh veroizpovedanj, niso imeli nikake veljave v mejah kraljestev Hrvaške in Slavonske; ogerski deželni zbor je bil prisiljen sam pripoznati, da dotični zakoni se ne dotikajo Hrvaške in Slavonske. Dejanski so poznali v teh deželah samo uradnike, ki so pripadali rimsko- in grško-katoliški ali grško-vstóčni cerkvi, v tem ko pa niso smeli protestanti pridobiti si niti nepremične imovine. Še le Bach-ova diktatura, katera si je bila postavila zadačo, izvršiti versko in narodno enakopravnost, je spravila v veljavo tudi isto enakopravnost. Še celó priznanje nasledstvenega prava Habsburške dinastije v ženskih naslednikih je izrekel hrvaško-slavonski deželni zbor s posebnim zakonom že leta 1712, v tem ko je prišla pragmatiška sankcija, katera izreka to nasledno pravo v ogerskem deželnem zboru še le leta 1722, torej deset let pozneje, v obravnavo. Kot pomenljiva je povdarjati pri tem ne samo motivacija od deželnega zbora sprejetega predloga, ampak tudi oblika zakona. Motivacija je pred vsem vodila misel, da nasledno pravo ženskih naslednikov bi utegnili pripoznati tudi Ogerska in Češka, Hrvaška torej da naj bi šla naprej. Zakon pa v pogledu na leta 1712 še nikakor ne izključeno možnost, da bi se utegnili deliti habsburška domača vlast jednako, kakor se je bila razdelila po smrti kralja Ferdinanda I., obseza izrecno določbo, da nasledno pravo v kraljestvih Hrvaške in Slavonije naj pristaje samo onim habsburškim descendentom (naslednikom), ki bi gospodovali ob enem na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem. Torej se je držal hrvaško-slavonski deželni zbor ne zveze z Ogersko, ampak na prvem mestu zveze z mejnimi sorodnimi nasledstvenimi deželami, in to, ne da bi bila mogla ustavljati se temu Ogerska.

Po takem je historičsko pravo ne samo gospodujoče liberalne madjarske stranke, ampak Ogerske v obče do gospodovanja nad Hrvaško in Slavonsko popolnoma neosnovano. Ko je torej v štiridesetih letih tega stoletja izražala liberalna madjarska stranka predrzne zahteve, je hrvaška delegacija po vsem pravu protestovala proti temu ter je zategadel povdarjala z izklicom: „Regnum

regno non praescribit leges“ (kraljestvo kraljestvu ne narekuje zakonov); ko pa se je pokazalo, da njeni protesti niso pomagali nič, je ista delegacija l. 1848. odšla ter provzročila, da sta kraljestvi Hrvaška in Slavonska pretrgali vsakako skupnost z Ogersko. Dejanski je trajala samostalnost Hrvaške in Slavonske do leta 1867, torej blizu 18 let. Bach-ova diktatura je bila nastopila vsled neizogibne potrebe zastran krvavih revolucij, sosebno zaradi vedenja Madjarov, Poljakov in Italijanov, in je še le ta diktatura omogočila, da so se uvedle zopet konstitucionalne razmere; v tej dobi sta potem dobili kraljestvi Hrvaška in Slavonska celó lasten dvorni dikasterij, v veljavi stopinje dveh dvorskih pisarnic (Ogerske in Erdeljske), in tudi lastno najvišje sodišče. S tem je korona pripoznala samostalnost trojnih kraljestev, kakoršne jim pristaje v mejah pragmatiške sankcije, in so isto samostalnost brez oporekanja pripoznali tudi Madjari Hrvatom s tem, da so jim ponudili listino belega papirja, s katero so pozivljali Hrvate, da naj sami napišejo uslovja združenja z Ogersko.

Takrat, ko se je ponujal Hrvatom nepopisan papir, je bila liberalna madjarska stranka še le v dobi petitorija, v dobi, ko ji je bilo trkati s prošnjami na razna vrata, v dobi, ko je bilo ogersko plemstvo še vplivno in je isto plemstvo bilo državniških nazorov, torej za enakopravnost tudi drugih nemadjarskih narodnostij Ogerske, v dobi, ko je bila liberalna madjarska stranka obečevati popolno enakopravnost, torej ozirati se toliko bolj na vsako željo Srbohrvatov Hrvaške in Slavonske, ko je bila Erdeljska odločno za pošiljanje svojih zastopnikov v avstrijski državni zbor, ko je bilo torej liberalni madjarski stranki pred vsem na tem, da bi zaprečila jednako težanje v hrvaško-slavonskem deželnem zboru. Pozneje, ko so z jedne strani Hrvatje stvar zavlekli vsled nesložnosti, z druge strani pa je kazalo ogersko dvorsko plemstvo preveliko mlačnost, obrnilo se je vse v prid liberalni madjarski stranki, in sedaj je imela ta glavno ulogo pri napolnjevanju belega papirja, ne pa Hrvatje, ki so prišli v stisko, ki so z ogersko-hrvaško pogodbo, napisano na beli papir, izgubili ne samo imenitno trgovinsko mesto Reko in Murški otok, ampak so prišli tudi v obče v ono neprijetno položeno, v katerem so dandanes. Ali to ne spreminja ničesar v dejanstvu, da dobro pravo kraljestev Hrvaške in Slavonske do samostalnosti, jednake ogerski samostalnosti, so pripoznali korona, Ogerska in celó gospodujoča liberalna madjarska frakcija, in se ista samostalnost, teoretiški, pripoznava na deželni hiši v Budapeštu z razpostavljenjem ne samo ogerske, ampak jednako tudi hrvaške trikolore, in se ne more nikdar zatajiti, zlasti ko se opira današnje razmerje Hrvaške k Ogerski jedino na pogodbo, skleneno med dvema enakopravnima strankama in potrjeno od korone. Ta pogodba se more torej, kakor se razume samo po sebi, zopet razveljaviti z do-

voljenjem korone, hitro ko bi težala potem jedna izmed obeh strank, ki sta zaključili pogodbo.

Na to, da je to pogodbo možno porušiti, opirajo se hrvaški rodoljubi, ko zaupajo v bodočnost; ravno ta možnost pa je vzrok sedanjega trpljenja Hrvaške in Slavonske. Gospodujoča liberalna frakcija madjarska, katera je udomačila terorizem na Ogerskem, bi ne bila še raztegnila istega terorizma tudi na Hrvaško in Slavonsko, in ga bi ne bila dala brezozirno izvrševati po sedanjem banu, ko bi ne bila zapazila mišljenja državi zvestih Hrvatov: zato pa je skrbela, da je z vsakostranskim pritiskom vstvarila v hrvaškem deželnem zboru servilno večino, ker se boji, da bi Hrvatje ne odpovedali ogersko-hrvaške pogodbe, katera je nevarna duvalizmu, in katero je na mnogo stranij prelomila ista madjarska stranka.

Po vsem tem je sedanje gospodstvo liberalnih Madjarov v kraljestvih Hrvaške in Slavonije brez vsake veljave historijske podlage.

* * *

Za sedanje obče položnje slovanskih narodov Avstro-Ogerske je velezanimivo in gledé na Hrvate in Slovence še posebe poučno to, kakó so se začetkom prešlega stoletja vedli zastopniki deželnih zborov Hrvaške in Slavonske nasproti pragmatiški sankciji. Ta sankcija prav za prav še niti osnovana ni bila v tekstu, in že so jo tedanji zastopniki hrvaško-srbskega naroda razpravljali in so z vso zavestjo hoteli prehiteti s svojimi sklepi druge veče narodnosti ali skupine dežel, kakoršni sta Oggerska in Češka. Ravno v pogledu na poslednji dve deželski skupini so hoteli tekMOVati ter pokazati pot vsem drugim deželam habsburške domače vlasti: sprejeli so prvi pragmatiško sankcijo, s tem ko so se zanjo odločili na Oggerskem še le 1. 1722, in se je vsled tega po vseh deželah razglasil dotični edikt še le 1. 1724.

Zastopniki srbohrvaške narodnosti v deželnih zboraH Hrvaške in Slavonske so dokazali ob sprejetju najvažnejšega dokumenta, služkega v podstavo državnopravnih razmer pojedinih dežel našega cesarstva do današnjega dne, da je bil srbohrvaški narod cesarski hiši zvest, kakor prej in kakor vedno pozneje in nepremično doslej. Veče lojalnosti ni pokazal in ne more noben narod dokazati, nego jo je dokazal z zgodovinskimi dejanji srbohrvaški narod.

Zastopniki kraljestev Hrvaške in Slavonije so razodeli ravno ob sprejetju pragmatiške sankcije ob jednom veliko politiško modrost, ko so pri tem stavili jedno uslovje, katere se lojalnosti ne dotika čisto nič. Izrekli so se namreč zato, da bi Hrvaška in Slavonska združeni bili pod onimi nasledniki habsburškega doma, kateri bi gospodovali ob jednom na *Štajerskem*, *Koroškem* in *Kranjskem*. Opomniti je, da cesar Ferdinand I. je bil razdelil habsburške dežele med svoje tri sine in takó napravil *tri deželske skupine*. Tretji sin Karol je dobil dežele *Štajersko*, *Koroško*, *Kranjsko*, potem: *Metliko*, *Pivko*, *grofijo*

Pazinsko, *Istro*, kolikor ni bila beneška, s *Trstom*, *Reko* in *grofijo Goriško*. Takó je zasnoval nadvojvoda Karol mlajši vrsto (lozo) štajersko. Po takem so pripadali tej mlajši štajerski vrsti habsburškega doma vsi taki kraji z onimi deželami, kjer bivajo še dandanes Slovenci, sestavljajoči skupnost slovenskega naroda.

Iz tega, da so izrecno po zakonu zahtevali zastopniki Hrvaške in Slavonske priti eventualno pod Habsburžane štajerske vrste, so razodeli, da se nikakor ne čutijo navezane kakor si bodi na Oggersko, da so poštevali torej Hrvaško in Slavonsko kot nezavisno od Oggerske, v soglasju s področjem svojih deželnih zborov, z druge strani pa tudi, da jim ni mari biti v družbi z Oggersko. Dotedanja zgodovinska skušnja z Oggersko je utegnila najbrže napotiti zastopnike Hrvaške in Slavonske, da so se odločili za zakon, kateri zahteva eventualno ločenje od Oggerske in združenje z navedenimi deželami in kraji štajerske vrste Habsburškega doma. Z druge strani pa so dali spoznati isti zastopniki srbohrvaške narodnosti, da poznajo dobro sorodstvo Slovencev s Srbohrvati, da kri ni voda, da jih vleče krvno bratstvo skupaj, da jim je mari, da delé skupno svojo zgodovinsko osodo, kakor so se stoletja skupno borili in branili nasproti turškim naskokom.

Združeni so hoteli biti srbohrvaški predniki pod habsburško dinastijo, in združeni so hoteli biti s kako drugo deželsko skupino pod istim žezlom, ali ni jim bilo vse jedno, s katerimi narodi naj bi delili blage in neblage dni zgodovinskega življenja. Skušnja jih je učila, da sorodni narodi se razumejo laže in se odločijo laže za skupne poti delovanja in razvijanja.

Videli so Srbohrvatje Hrvaške in Slavonske, da se ob jednom pogubljajo sosedni Slovenci v tujem življu; toliko bolj so želeli sdručeni biti. Ni jih zavirala razlika pismenih jezikov, še manj pa razlika narečij, da bi ne težali po združenju pod jednim in istim žezlom; ni jih ločil separatizem literaturni ali politiški: poznali so ozke krvne in jezikovne vezi in zato so Srbohrvati sebe in Slovence poštevali kot jeden narod z istimi lastnostimi in sposobnostimi.

Niso sanjali ob jednom kraljestvu, v katerem bi gospodoval umetno razlikujoči se oddelek jednega in istega naroda od drugih oddelkov; niso ošabno gledali na druge sorodne oddelke; niso se prepirali o pismenkah ali verskem izpovedanju: videli so drug v drugem krvne brate, in ta vez je premagavala vse druge razlike, katere so nastale bolj po tujem vplivu, nego vsled lastnih svojstev.

Deželni zboraH Hrvaške in Slavonske so dobro presojevali, ko so hoteli vsekakor združeni biti z drugimi skupinami, kakoršne so jim ugajale najboljše; s tem so zapustili pouk potomcem, kateri mnogokrat prezirajo *slabost in šibkost* malih narodov nasproti mogočnim sosedom in državam. Oni niso sanjali ne o kaki Veliki Hrvaški, ne o Veliki Srbiji, kakor da bi se mogle take

politiške skupine majhnih narodov vzdrževati same ob sebi, brez tujega vpliva, brez tuje nevarnosti, obkoljene od velikih sosednih političkih skupin ali tujih držav. Tekmovali so v lojalnosti, da bi prihiteli druge, spoznavši, da moč in sreča manjših narodov biva v združenju pod mogočnim žezlom, v primernem zedinjenju v mejah države pod istim žezlom.

Blizu dve sto let je, odkar so državi in avstro-ogerskim narodom Srbohrvatje Hrvaške in Slavonske podelili nauk, kakó se jim je sukati in skupljevati v mejah dežel habsburške dinastije. S tem, da so se potegnili za eventualno združenje z deželami, kjer je bival in še biva slovenski narod, so pokazali pot, katero je bil nastopil teoretiški Palacký l. 1848 in minister Bach po l. 1848 dejanski v nerazdeljeni državi: pokazali so 200 let poprej, da v Avstriji je najprimerniše načelo združevanja, katero spravlja odlomke jednega in istega naroda v jedno večo in samosvojo skupino z nepomešanim zastopom jednega in istega naroda; — pokazali so srbohrvaški predniki na bistvo nacionalnih skupin pod jednim in istim žezlom ali na narodno avtonomijo, za katero stiskani narodi vedno bolj težé v Avstro-Ogerski.

Slaven spomin v pogledu lojalnosti, državniške modrosti in razuma narodnostnega principa dasi poslednjega niso izražali po imenu, so si postavili pred dveina stoletjema zastopniki Hrvaške in Slavonske, ko so se takoj odločili za pripoznanje pragmatičke sankcije, ob jednem pa razkrili svoje stremljenje po naravni zvezi s krvnimi brati Slovenci. Pred tem spominom kar zatemni politička modrost onih hrvaških voditeljev, ki so pomagali, da je stopil duvalizem v življenje, in ki so spravili Srbohrvate Hrvaške, Slavonske, oziroma tudi prejšnje vojne Granice v zavisnost od Ogerske, bolje rečeno, v zavisnost liberalne frakcije madjarske in v položenje, v katerem je sedaj Hrvaška z madjaronskim deželnim zastopom. Pred tem spominom srbohrvaških prednikov obledi vse stremljenje hrvaških separatistov, naj si bodo v deželah, po Zagrebškem dež. zboru zastopanih, ali pa v skaloviti Dalmaciji; a obledi tudi stremljenje specifiški čeških voditeljev, kateri se uklanjajo duvalizmu, vsled

ttega pa prezirajo hudo osodo bratov, karpatskih Slovencev ali Slovakov, in zanemarjajo, če ne z besedo, pa vsaj dejanski Čeho-Slovane na Moravskem in Šlezkem.

Specifiški Hrvatje, kakor specifiški Čehi s Češkega se dejanski ne razločujejo v svojem vedenju nasproti najsorodnišim bratskim sosedom in oddelkom lastne narodnosti. Na Hrvaškem se pojavljajo celó težnje, katere hočejo jednako „hrvatiti“ Srbe, kakor poljačijo dejanski gališki Poljaki gališke Ruse.

Kaka velikanska razlika med predniki Srbohrvatov Hrvatske in Slavonske in sedanjimi potomci! Takrat hrepenenje po združenju v veliko skupino sorodnih odlomkov Hrvatov, Srbov in Slovencev; sedaj približevanje in združevanje z onimi narodnostimi, katere tujčijo slovenske narode; takrat hrepenenje po ločenju od madjarske narodnosti; sedaj uklanjanje in približevanje k isti madjarski narodnosti. Takrat brez obče zavesti o narodnem principu, težnje po skupljanju v soglasju istega principa; sedaj kljub največi zavesti o sili narodnostnega principa združevanje in bratjenje s tujčujočimi in gospodovalnimi narodi! Takrat skrb za male krvne brate: sedaj največa nebržnost na isto stran.

Srbohrvaški predniki so podelili pred 200 leti najlepši nauk pa tudi Slovincem, in tem še posebe. Ravno ti utegnejo spoznati, da jim je hrepeneti ne samo po narodni avtonomiji z lastnim narodnim organom, ampak tudi po približevanju k Srbohrvatom Hrvatske in Slavonije v enakem zmislu, kakor so se izrekli pred blizu 200 leti Srbohrvaški predniki. V takem zmislu se je izrekel l. 1848 tudi Palacký, in v takem zmislu se izražajo sedanji pristaši narodne avtonomije. Naj bi spomin na srbohrvaške prednike obudil med Srbohrvati in Slovenci isto političko modrost, katero so zakonito zabeležili isti predniki ob sprejetju pragmatičke sankcije; naj bi isti spomin sprebnil na boljše poti pa ne samo krvne brate Srbohrvate in Slovence, ampak tudi Čehoslovane med seboj in zlasti tudi nasproti Slovakom. Oboji potrebujejo vzajemne podpore in tega, da se združijo v stari lojalnosti do cesarske hiše v primerne narodne skupine sebi in državi na srečo in korist.

Mladočeški shod.

Mladočeški shod v Pragi, kateri je štel nad 2000 udeležnikov, pretresa se sedaj po novinah, kakor lanske jeseni shod staročeške stranke. Mladočeška državna poslanca dr. Ed. Gregr in dr. Herold sta razvijala program svoje stranke. Novega nista povedala, a mnogo je protislovij v izjavah sešeno dr. Ed. Gregra, če primerjamo te izjave s prejšnjimi. „Čas“ našteva ta protislovja. Gregr je sedaj, kakor Staročehi, za program, ki zahteva zgodovinsko državno pravo, v tem ko je bil 1876 tej točki odločno nasproten. Sedaj hoče celó, da bi deželni zbor

neposredno občeval s kraljem. Izrazil se je dalje za svobodo vere, oglasil pa se je vendar za idejo Cirilo-Metodejsko. Gregr se je zopet izrekel proti plemstvu, v tem ko je dr. Herold zagovarjal sodelovanje s plemstvom.

Praški dopisnik „Parlamentärja“ pa v 25. št. t. l. še posebe presojuje točko zgodovinsko-češkega prava. Gregr je rekel, da mladočeška stranka se hoče držati programa izza šestdesetih let. „Glavne točke tega programa so državno pravo in kraljevo koronanje v zmislu, kakor se je dal koronati Ferdinand I., ki je prisegel na

sveta prava češkega kraljestva." Potem je pritaknil, da „hierarhija je bila od nekdanj osodepolna za češko-slovanski narod; ona da je ločila Čehoslovane od cirilo-metodijske cerkve in privedla k nemško-latinski cerkvi". „Parlamentär" na vse take izjave odgovarja med drugim: „Iz izjave Gregrove se razvidi jedno, da Mladi izvajajo češko državno pravo iz dobe Ferdinanda I. in iz latinskega pisma Ferdinanda I. ddo. Dunaj 15. decembra 1526 (oziroma iz slovanskega majestata ddo. 14. maja 1527). Češko državno pravo bi v tem slučaju imelo vsebino, da je bil Ferdinand I. odobril unijo utrakvistov z Rimom (Baselski kompaktati), s prisego obečal varovati nedotakljivost češke korone (Češko, Moravsko, Silezijo, Lužico), držati se starega pravnega reda, tujcem ne izročevati uradov, braniti predpravitve stanov. Ali dvoje je pomisliti proti državnemu pravu češkemu, kakor si jo predstavlja dr. Gregr, kar pa je pozabil govornik.

Korona ne izvaja češkega državnega prava od majestata Ferdinanda I., ampak od obnovljenega češkega deželnege reda od 24. maja 1627 (von der vernewerten böhmischen Landesordnung). Potem navaja dopisnik prisego zadnjega koronanege kralja Ferdinanda V., cesarja Ferdinanda od 7. sept. 1836, katera v resnici ne seza dalje, nego do 14. maja 1627, imenujoč Ferdinanda II. na prvem mestu. Na to nadaljuje isti dopisnik: „Pravna podstava ne začjenja torej s Ferdinandom I., ampak s Ferdinandom II. z bitvo na Beli Gori, odkar ni več mesta za združeno cerkev, ampak samo za latinsko, katero so navezali protestantskim vstajnikom, kateri so ostali rajši doma, nego da bi se bili izselili, in sicer se jim je bila latinska cerkev vsilila, kakor znano, po Liechtensteinovskih dragoncih. Razumljenje Gregrovo, kakor se vidi, ne odgovarja razumljenju koroninemu. Gregr začjenja šteti s Ferdinandom I., korona s Ferdinandom II. To je eden pomislek, kateri bo mogel Gregr jedva odstraniti z lastnimi močmi.

Drugi pomislek bi utegnil imeti češkoslovanski narod sam. Postavimo, poslancu Gregru na ljubo, slučaj, da bi sezala korona do Ferdinanda I., ko bi se ponovilo češko državno pravo. Ferdinand I. je bil za Češko in Šlezko volilni kralj in za Moravsko dedni kralj. Češki stanovni so volili Ferdinanda I. sami, ne da bi bili pridružili tudi moravske in šlezke stanove, in kraljevo koronanje od 1527 je bilo pripoznanje volilnega prava. Pri obnovljenju češkega državnega prava potom kraljevega koronovanja bi bila Moravska izločena in *jednota češkoslovanskega naroda porušena*. Moravska bi se nikakor ne udeležila kraljevega koronanja v zmislu prvega koronanja Ferdinandovskega. Ali bo mogel Gregr odstraniti moravsko pravno razumljenje o dednem kralju, bilo bi

dvomiti, potem ko se to ni še posrečilo popolnoma drugim ljudem . . .

Češkoslovanski narod potrebuje vse kaj drugega, nego kar mu predlagajo ljudski tribuni in diplomati. Češkoslovanski narod mora stopiti iz nemške kože, katera se mu je bila prirastla po češkem državnem pravu, in mora povrniti se k lastnemu značaju, k lastni narodnosti. Češko državno pravo naj biva dejstveno stokrat in naj se podčrta po jeziku kot češkoslovansko: notranje življenje v kulturi in literaturi bo ondi nemško, ako opusti narod, da bi se našel zopet in da bi ponovil svojstvenost v narodnosti.

Vzrok bolezni tiči drugod, nego misli Gregr, in njeno ozdravljenje se izvrši ne, kakor meni Gregr, po češkem državnem pravu, ampak po členih 14. in 19. ustave. Sicer pa naj gledajo Mladi, *ali ne sezidajo po stavbnem načrtu, osnovanem od njih strani, češkoslovanskemu narodu dostojno domovje v stari rimski državi nemškega naroda*. Češko državno pravo je dvorezen meč, kateri se more po okolnosti zariti v srce češkoslovanskega naroda.

In čemu nadlegovanje korone z večnimi postulat-skimi deželnimi zbori? Kar moremo storiti s pomočjo ustave brez zavere, tega ne storimo, §§ 14. in 19. sta za nas zaprta knjiga. Z druge strani zahtevamo samo od drugih, da naj skrbé za nas. Gregr je govoril o cirilo-metodijstvu, ne pa o tem, da je moremo vzeti nazaj s pomočjo 14. ustavnega člena; govoril pa je o češkem državnem pravu, katerega ne moremo vzeti nazaj brez dovoljenja koroninega. On zamerja Starim da pobirajo mrvíce, on jih hoče pobirati pa na veliko in se vsiljuje koroni s češkim državnim pravom, katero ima za vsebino nemštvo in latinizem. Ta igra nam je zoprna in svedoči, da pri nas ne bo boljše, tudi ko bi mlada stranka popolnoma izpodmaknila Stare. Redko sledi kaj boljšega, in je stokrat boljše, ako puščajo Stari češko državno pravo pri miru, dokler ne pride samo od sebe ali v obče ne pride, nego pa da isto pravo spravljajo na dan in delajo stiske Starim. Na tak način se oddaljujemo od korone v toliki meri, kolikor menimo, da se ji bližamo. Bog poboljšaj!"

Ta lekcija o češkem državnem pravu utegne služiti tudi onim Slovanom, kateri kar slepo pritrujejo Staro-češki stranki, ki jo je zagazila seščno tudi s to točko. Spomin na ustavna člena 14. in 19, pa je ponavljati državnozborni večini, z izjemo prav malo njenih členov. Člen 14. avstrijske ustave pa pozablja zlasti tudi tisti latinizatorji, kateri so ali sami po rodu romanskega pokolenja ali pa, ki so se dali vjeti od slovanskih nasprotnikov.

Spomini na prvo zborovanje učiteljske „Zaveze“.

I.

Po čemur je vse zavedno učiteljstvo slovensko hrepelo že lepo število let, to mu je uresničilo letošnje leto. Uže mnogo let v novošolskem življenju slišali smo na raznih shodih in v našem časnikarstvu važen klic: „Učitelji slovenski! Združimo se, organizujmo se po zgledu svojih čeških, poljskih in hrvatskih tovarišev, da bomo z združenimi močmi uspešneje delovali na polju slovenske šole, omike in napredka.“ In ta klic ni ostal glas upi-jočega v puščavi, ampak padal je na rodovitna tla po združenju težečih učiteljskih src, takó da se je učiteljstvu posrečilo vkljub mnogim oviram osnovati osrednje društvo učiteljsko za vse slovenske pokrajine pod imenom „Zaveza slovenskih učiteljskih društev.“

To je torej le „zaveza“ ali „zveza“ takih že obstoječih društev, katere si snuje učiteljstvo po posamičnih šolskih okrajih ali v druge šolske namene brez ozira na političke meje. Če hoče torej učiteljstvo kakega okraja biti v tej zvezi, mora si domá osnovati svoje okrajno učiteljsko društvo. In taka društva so zelo potrebna za nadaljnje izobraževanje, za složno in pobratimsko delovanje učiteljstva kakega okraja. Toda javno nam je pripoznati prežalostno resnico, da se je učiteljstvo v osrč naroda kaj slabo zavedalo te važne naloge in — dolžnosti, zlasti tiste velike dolžnosti, da bi bilo vzor in moralna zaslomba učiteljstvu ob periferijah mile slovenske domovine, kjer ima zavedno učiteljstvo še vse drugačne boje, okolnosti in bolečine, za katere utegne jedva kaj znati in občutiti učiteljstvo vojvodine kranjske. Bilo je ravno nasprotno. Na Primorskem imajo že več let vsi štirji šolski okraji slovenski vsak svoje učiteljsko društvo, ki so delovala že kaj plodonosno pojedina za se in skupno — za zboljšanje učiteljskih gmotnih razmer. Slovenski Štajer odlikuje se po svojih premnogih domačih učiteljskih društvih, ki jako vspesno delujejo za svoj krasni in vzvišeni cilj. Le kranjsko učiteljstvo je spalo, ni imelo do najnovejšega časa niti jednega podobnega društva. Mnogokdaj se je sicer oglasil kak zaveden učitelj, katerega je hudo bolela taka mlačnost, zaspanost in morebiti celó boječnost, unemal je po časnikih svoje tovariše za ono prekoristno organizacijo, no vsehov nismo zapažali posebnih. Še le ko je učiteljstvo zunaj dežele kranjske oživotvorilo prekrasno idejo „Zaveze“, zbudili so se nekoji okraji ter si osnovali domača učiteljska društva, ki so hipoma pristopila k zavezi. Pozno sicer, no ne še prepozno! Toda še je okrajev, ki spé. Zbudite se, mili tovariši, da ne bode niti jednega šolskega okraja na Slovenskem, katerega domače učiteljsko društvo ne bode v krogu velepomembne „Zaveze“. Še je čas, da popravite in dohitite, kar ste zamudili. In kedar bode v krogu „Zaveze“ vse učiteljstvo slovensko,

katero mogočno prešine duh pobratimske medsebojne ljubezni in vzajemnosti, duh krepke narodne zavesti, da si vsakdo bode po možnosti prizadeval storiti „še nekaj več, kakor mu velewa stan,“ potem bode še le ta velepomembna „Zaveza“ mogla sijajno vršiti in uresničevati vse tiste velike nade, katere stavljamo v njo, in katere mora učiteljstvo izvršiti v bodočnosti tudi zares dostojno, ako si hoče priboriti v življenju tisto mesto, katero mu tiče po nalogi in številu. Bodimo možjé in delajmo; delajmo vstrajno in brez hrupa, stojmo vsi, kakor jeden mož, kečar je braniti koristi naroda in koristi našega stanú.

„Zaveza slovenskih učiteljskih društev“ se je bila torej osnovala, pravila potrdila, in za prvo zborovanje so se določile letošnje velikonočne počitnice. Resnici na ljubo mi je povedati, da so se prvi koraki za tako združenje storili na — Goriškem, kjer so se odposlanci tamošnjih okrajnih učiteljskih društev posvetovali že pred nekaj leti v Gorici, kako bi se mogla uresničiti prekrasna ideja nekega „vseslovenskega učiteljskega društva“. Ker so se pa na to krepko odmevali isti glasovi iz zelene Štajerske, kjer so komunikacijske razmere za učitelje ugodnejše, torej tudi za izvršitev one lepe ideje boljše okolnosti, zato se je ta važna zadeva prepustila vrlim štajerskim učiteljem.

In vrli tovariši ob bregovih bistre Savinje so tudi častno dovršili svojo nalogo, katero so si drage volje in z oduševljenjem naložili sami. Dasi so bili torej snovatelji „Zaveze“ z unaj slovenskega središča, kjer so razmere vender ugodnejše za táko gibanje, vendar so se z „Zavezo“ domislili Slovenije naravnega središča, kamor so po izvršeno sestavljenih pravilih postavili tudi — središče vsega slovenskega učiteljstva. In to učiteljstvu gotovo ni v nečast. Učiteljstvo je prvi izobraženi in mnogoštevilni stan na Slovenskem, ki se je svečano ognil preozkemu pokrajinskemu separatizmu, prekoračil deželne meje ter osredotočil vse svoje moči v — Slovenije središču. In mi smo na to ponosni, dasi se marsikje vse to prezira z občudovanja vredno doslednostjo. Toda le takó nadalje; videti hočemo, kdo se bode nekđaj britko kesal za oportunsko malomarnost. — —

Letos o Veliki noči vršilo se je prvo zborovanje te „Zaveze“. Ni naš namen, da bi poročali natančno kar vse je bilo na dnevnem redu, kajti to so storili že drugi listi, nekateri bolj, drugi manj natančno; povedati hočemo le nekaj prav umestnih besed ter podati naše prijetne in neprijetne spomine izza pomembnih dnij.

Za to priliko omejujem se na jeden sam, toda prebritek spomín, ki se je že pri zborovanju povdarjal z grenkimi besedami in čustvi. V naši „Zavezi“ je sicer

uže 18 učiteljskih društev s 711 člani, *) torej zadosti lepo število, kolikoršnega se niti nadejali nismo, vendar pa pogrešamo v njej onih tovarišev, katere bi pač srčno radi videli in pozdravljali v naši sredi. Med mnogoštevilno množico učiteljev od vseh strani mile naše domovine ozirali smo se zaman po zastopnikih učiteljstva slovenskega Koroškega in tržaške okolice. In to nas je bolelo, to je bil prvi grenek dogodek v slovenski metropoli. — Tega dogodeka pa maloštevilni narod naš ne sme hladnokrvno prezirati, kajti prav ta dogodek je najsi-
jajnejši dokaz, kakošen veter veje na Koroškem in Tržaškem. kjer učiteljstvo slovensko tlako dela tujemu terorizmu. Ali sme takó dalje? Ali smemo molčati, da se ne upa učiteljstvo slovenske mladine v nekaterih pokrajinah približati se svojem tovarišem, ki so v srečnejšem položaju, da se jim ni treba zatajevati, ter javno izražajo svoje narodno prepričanje in stanovsko samozavest? Ali smemo molčati, da so mnogi učitelji v onih pokrajinah celó nasprotni težnjam narodno zavednega sloven-

skega učiteljstva? Nikakor ne! Temu je potreba radikalnega zdravila, ki bo pomagalo ter ozdravi to pekočo rano za vselej. Predno pa poiščemo zdravilo, vedeti moramo, kateri so vzroki te pogubne bolezni. Ti vzroki so prav očitni in se glasé: deželna avtonomija — tudi današnja, dasi se nekojim „tudi“ unetim(!) Slovencem zdi še premajhna. Osrednja naučna oblast ne more lahko škodovati na to stran, ker se ji je ozirati na ustavni zakon in se ji je omejevali le na splošna načela v osnovnošolskem zakonodajstvu. Pač pa tu samovoljno gospodarijo deželne večine, in mi vidimo, kakó gospoduje koroška nemškoliberalna večina slovenskemu prebivalstvu. Dokler ima vso moč v rokah taka oblast, ne upajmo lepših dnij. Kaj! — ali naj se mi Slovenci celó borimo za tako nam pogubno upravo? Ali smo takó strašno oslepelí?! Ne! Le narodna samouprava, z narodnim zastopom na čelu, nas more rešiti tega zla! Potem bi oči vseh slovenskih učiteljev bile obrnene le — proti jednemu središču, kamor bi se obračali zaupno in brez strahú.

Rombonský.

*) Vseh učiteljev(ic) pa je 1420. Da je že pri početku v „Zavezi“ polovica učiteljstva, je to zadosti dovoljen začetek.

Kosovska proslava.

Kraljevska vlada srbska, kakor javljajo Belogradske „Crneke Honne“ št. 97., je odločila, da se hoče kot državni praznik praznovati 500 letni spomin na Kosovskobitko, in da se združi s tem spominom narodne tuge i radostna svetkovina miropomazanja kralja Aleksandra I. Vlada je dotičnemu odboru potrdila:

Red svetkovine petstogodišnjice.

V tem redu so točke:

I. Kosovski spomen 14. junija (= 26. jun. n. st.) 1. Svetkovini v Kruševcu prisostvujejo kralj, kraljevski namestniki, člani vlade, arhijerej, predsednik državnega sveta, predsednik ali podpredsednik poslednje Velike narodne skupščine, predsednik Kasacijonega suda, nastojatelj „svih zadužbina“ kneza Lazarja, Carice Milice i Despota Stepana, deputacije vseh polkov vseh vrst vojske, okrožna poslanstva iz mest, občin itd., predsedniki pevskih društev, katera bodo sodelovala pri svetkovini. 2. 14. jun. morajo biti v Kruševcu vsi, kateri hočejo sodelovati. 3. 14. jun. zvečer ob 7^{1/2} uri začne v Lazarjevi cerkvi v Kruševcu in po vseh cerkvah in samostanih dežele svečana „večernja z bdenjem“ po srbljaku. To bdenje naznanijo zvonovi po vsej deželi. 4. Bdenju v Lazarjevi cerkvi bodo prisostvovali kralj, kraljevski namestniki, člani vlade in vse osebe, navedene v točki I. 5. Na bdenje, kakor tudi zjutra potem na liturgijo dojdejo v črnini (črni opravi) ali znamenji žalosti. 6. Od 6. ure zvečer 14. jun. do polnoči 15. jun. ne bo po vsej deželi nikake godbe in veselice.

7. 15. junija (27. jun. n. st.) naznani povsod, kjer so topovi, po 21 strelav praznik ali svetkovino. 8. Ob deveti uri zjutra začne po vseh cerkvah in samostanih svečana liturgija (po srbljaku). Liturgiji v Kruševcu pri-

sostvujejo kralj itd. Vojna bo tu uporadjena. Obhajal se bo tu na svojem mestu spomin poginulim na Kosovu. 9. Po vseh cerkvah in samostanih bodo po liturgiji primerni govori. 10. Po liturgiji in besedi (govorih) bodo povsod zadušnice (parastos) poginulim na Kosovu. V Kruševcu in povsod, kjer možno, bo streljanje iz topov in pušk v „Večnaja pamjat“. Kar je treba za parastos, priredi občina Kruševac, drugod pa druge cerkve in samostani. 12. Ob 5. uri pop. položi se temelj spomeniku Kosovskim junacima. 13. Polaganje temelja izvrši kralj v navzočnosti kraljevskih namestnikov, članov vlade, oseb, navedenih v I. točki uparadjene vojske i. t. d.

14. Predsednik ministerskega sveta otvori to svečanost s kratkim govorom in čitanjem zapisa na pergamentu. Zapis ta, potem ko ga podpišejo kralj, kraljevski namestniki, člani vlade, arhijerej in predsednik Kruševške občine, vzida se v kamen temelja. S tem zapisom vzida se Kosovska spomenica in po jeden novce od sedanjih srbskih metalnih novcev. 15. Polaganje temelja se spremlja z 21 streli iz topov, ko kralj udari s kladvicem v temeljec. 16. Govori besedo jeden slavnostnih odborikov. Opomnja. Na poti iz Kruševca v Žičo se vrne kralj v Ljubostinj, kjer se hoče napraviti poseben spomin na gomili carice Milice.

II. Miropomazanje kralja Aleksandra I.

19. junija. 17. Svetkovini kraljevega miropomazanja prisostvujejo kraljevski namestniki, člani vlade itd. 18. V Kraljevu, 19. jun. predpoludne sprejemlje kralj deputacije. 19. Na večer bdenje v samostanu Žiči. 20. Svetljenje mesta in okolnih višin.

20. jun. V samostanu Žiži arhijerejska služba in miropomazanje (maziljenje) kralja Aleksandra I. Vojska stoji uparadjena pred Žižo. 21. Svečani čin kraljevega miropomazanja izvršuje se o poludne in pozdravlja s 101 strelom iz topov pred Žižo. Isti čas po celi Srbiji zvoné zvonovi, in topovi, kjer so, ustrelé po 21krat. 22. Po maziljenju sprejme kralj pred Žižo čestitanja.

Slovinci!

Stojednointrideset let je minulo, odkar je bil porojen *Valentin Vodnik*, prvi pesnik slovenski, učejak in probuditelj naroda našega.

Ko so leta 1858. hvaležni častilci njegovi slavili stoletnico rojstva *Vodnikovega*, začeli so nabirati darove za spomenik, ki naj bi se postavil v Ljubljani na primernem kraju. Sčasoma se je nabrala vsota 5400 gl. Odbor za *Vodnikov* spomenik obrnil se je tedaj še do visokega deželnega zbora kranjskega in do slavnega mestnega zastopa ljubljanskega, katera sta radovoljno in blagodušno pripomogla z znatnimi doneski, in tako je bilo odboru možno ukreniti da se letos *Vodniku* postavi dostojen spomenik.

Leta 1887. naročil je odbor domačemu umetniku gospodu *Alojziju Ganglu* izdelovanje *Vodnikove* podobe. Umetnik je častno ugodil svoji nalogi in ustvaril kip, ki nam predstavlja *Vodnika* duhovnika, pesnika in učitelja za ljubljani narod plamtečega, krasnejšo bodočnost mu obetajočega.

Podobo, 2,5 m visoko, ulila je v bronu livarna *Pönningerjeva* na Dunaji ter svoje delo izvršila. srečno in popolnoma povoljno. Marmornato stojalo, 3,30 m visoko, postavil je kamnosek gospod *Feliks Toman* v Ljubljani. Ljubljanski mestni zastop pa je dovolil, da se postavi spomenik na *Valvazorjevem* trgu pred licejskim poslopjem, v katerem je začetkom tega stoletja poučeval *Vodnik*.

Prekrasni spomenik se odkrije dné 30. junija t. l. po priloženem sporedu.

Vojska konečno defiluje. 23. Popoludne narodna veselica v Kraljevu. 24. Na večer bakljada kralju. Pevska društva pojejo patrijotiske pesmi. Osvetljenja mesta in okolnih višin. Ognjemet. Osvetljenje po vseh mestih kraljevine Srbije.

Opomnja. Za spomin svetkovine se skuje Kosovska spomenica.

Slovinci! S tem, da postavimo *Vodniku* spomenik, jasno pokažemo, da smo hvaležni svojemu narodnemu probuditelju, da ne pozabljamo moža, ki je v „časih nerodnih“ povzdigal svoj glas ter neuplašen in neupogljiv klical narod na dan.

Pokažimo še ob slavnosti, da *vsi Slovenci* od Mure in Drave do Jadranskega morja, od Triglava in Soče do Kolpe in Sotle častimo pesnika, ki je že pred osemdesetimi leti vzkliknil:

„Drava, čegava je?
Soča, čegava je?
Jih bomo var'vali,
Kdo jih če pit?“

Zato pričakujemo, da bodo prihiteli k slavnosti Slovenci iz vseh slovenskih pokrajin: da slavnost povečajo občinski zastopi slovenskih mest in trgov po svojih deputacijah; da bodo zastopana vsa narodna društva s svojimi zastavami, vrli Sokoli, mili nam pevci, čitalnice, bralna in gasilna društva itd. in da se bodo z nami skupno radovali pri odkritju *prvega narodnega spomenika*.

S svojimi pesmami si je postavil *Valentin Vodnik* vedni spomin v srci vseh Slovencev, hvaležni narod pa je dičnemu pesniku zgradil spomenik, kateri bode še poznim rodovom pričal, da je pesnik govoril proroško, ko je pel:

„En zarod poganja
Preroben, ves nov.“

V Ljubljani, dné 15. junija 1889.

Odbor za *Vodnikov* spomenik.

D o p i s i.

Iz Trsta, 21. junija. (Raznoterosti.) Znano Vam je, g. urednik, o naših tržaških razmerah, in znano Vam je gotovo tudi o naših „domačih otročarijah“. Toliko se trudijo nekateri spoznati tržaške razmere, in vendar jih je prav lahko spoznati! Ako se hoče tujec preveriti o tržaških razmerah, mu ni treba dolgo čakati; hitro ko stopi s kolodvora južne železnice, zapazi na mestnem vrtu spomenik, stavljen v spomin 500letnice združenja Trsta z Avstrijo. Tik imenovanega spomenika videl bode stati in spomenik čuvati policijske straže — po dnevi in po noči — o lepem in slabem vremenu! — Iz tega, mislim, spozna tujec takoj — „naše tržaške razmere!“ — Znano Vam bode tudi o peterovoglatih italijanskih zvezdah, katere v Trstu „paradirajo!“ Najzadnja dekla, ali prve gospa baha se Vam z enako „stella d' Italia!“ — Čudno je pri nas v Trstu; še ženske Vam znajo demonstrirati. Mnogoštevilne so v Trstu ženske, katere nosijo jednake „italijanske zvezde“ v lasih ali v nedrih zabodene. Mnenje moje je, da bi se v Trstu ustanovil odbor „patrijotiskih dam“, katere bi morale uvesti šestorovoglato zvezdo ter jo nazivati „avstrijsko zvezdo“.

Seveda dotične dame morale bi si prve jednake zvezde omisliti.

V nedeljo, 16. t. m., imela je podružnica sv. Cirila in Metoda na Greti svoj prvi občni zbor. Imenovana podružnica je silno važna za nas. Na Greti namreč je že italijanski otroški vrt, katerega obiskuje do 100 „slovenskih otrok!“ Da bi torej iredentarskemu nasilstvu prišli v okom, sklenili so domači rodoljubi ustanoviti navedeno podružnico. Podružnica pa je ustanovljena za celi IV. okraj v okolici, t. j.: Rojan, Barkovlje in Greto. Občna želja je, da se tam napravi naš otroški vrt, ker le tako moremo izbijati klin s klinom. Nadejamo se, da nas bode v tem zmislu podpiralo sl. vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. „Pro Patria“ dela na vse kriplje v svoje namene; za ital. šolski vrt na Greti nabirajo se najraznovrstnejše reči. Minole dni čital sem zopet v ital. listih, da je daroval neki „milo-srčnik“ 30 klg. rajža v enak namen. Ti ljudje delajo na vso moč, da se poitalijanči okolica; proti našim okoličanom pravijo magistratovci in tam naseljeni ital. tujci: „Sedaj ni več kot je bilo nekaj; sedaj se je mesto raz-“

širilo, v okolico je prišlo mnogo Italijanov in dotičnih tovarov: treba bode pozabiti na slovenščino! Domačini — okoličani torej naj pozabijo svoj jezik radi naseljenih tujcev, in vendar so take razmere pri nas. Minole dni videl sem v spodnji okolici družbo žensk, oblečenih v svatovski, prekrasni narodni noši. One ženske bile so na svatovščini ter prišle tje na sprehod — a govorile so med seboj jedino v italijanskem jeziku! Bile so iz predmestja, a jaz se nisem mogel temu dovolj načuditi, stal sem kot okamenel, gledajoč za njimi: od pete do glave v prekrasni narodni noši, a govoreč jedino v italijanskem jeziku. Nikoli ne bi veroval, da smo okoličani prišli že tako daleč!

„Jour fix“ tržaškega Sokola pokazal je izvrstno delovanje dotičnega dram. odseka. Vse mnogoštevilno zbrano občinstvo se je izvrstno zabavalo, in želeli je na dalje enakih večerov.

Gledé na postreške „Hotel Europa“ pa smo mislili, da smo tam kje med „Deutschreicherji!“ Med vsem zbranim občinstvom govorili so jedino nemški. Neki postrešek se je pa zelo osorno vedel proti nekterim naših gospodov.

Premišljujoč te in jednake reči, in o tem premajhnem prostoru za jednake veselice, mislil sem zopet o „tržaškem narodnem domu“. Misel je izvrstna, a menda za sedaj še neizvršljiva, ker ni denarja.

V četrtek 20. t. m. vršila se je v Barkovljah velika „regata“. Prva darila vdobila je ladjica „Hansa“ — torej zopet Nemci. Videlo se je očitno, kako je to v oči bodlo naše Lahone. Ladjice „Hanse“ ni pozdravljala nikdo razun občinstva, katero je bilo ukrcano na malem Lloydovem parobrodu. Poskušale so se potem med seboj isterske ladjice, a ko je vdobila ladjica „Dogali“ (iz Kopra), nastali so neprenehljivi slava-klici, kar je zopet znamenje našega tržaškega časa. Ni se menda slava klicalo ladjici, katera je dobila, pač pa imenu ladjice, — imenu „Dogali!“ (Kraj, kjer so Abesinci popolnoma porazili ital. vojno. Op. pis.) Ladjice zloglasne „ginnastiche“ bile so med zadnjimi, in vendar se znajo ti Lahončiči tako slaviti in govoriti o svojih močeh! — Mislim, da je sedaj že v tretjič — zaporedoma da je vdobila ladjica „Hansa“. Člani veslarskega kluba „Hansa“ so povsem olikani gospodje (da mi se ne bode očitalo, da z Nemci simpatizujem), in dokler je pis. teh vrstic poznal tedanje članove „Hanse“, bili so med njimi tudi nekoji domoljubni Slovani. Slišal sem pa oni dan od mnogo strani popraševati, kdaj se bodo udeležili Slovenci regate, kdaj si ustanove svoj veslarski klub. Mislim, da bi bil temu res čas!

„X.“

Izmed Srbov, 23. junija. (O 500 godišnjici.) Srbi avstrijski in zunanji smo se že od lani pripravljali, da bi vredno praznovali spomin na osodno Kosovo bitko. Spominjati se nam je v molitvah junakov, padlih na Kosovu in zahvaljevati se Bogu, da nas je ohranil kljubu nemili zgodovinski osodi. Naši svečeniki, sosebno tudi viši pastirji nas v posebnih listih kaj primerno, spodobno in ginljivo pripravljajo za ta dan. Tako je razposlal episkop kotorski in dubrovački Gerasim Petronović prekrasno okrožnico, v kateri pravi med drugim: Ima v zgodovini narodov takih dogodkov, kateri proizvedejo korenite promene v njih življenju, in v samem ga temelju pretresajo. Tak dogodek je oni, ko je nekdanja srbska moč, sijaj in slava padla na tužnem Kosovu polju, a pod roko nekrsta. Sedaj je pet vekov od tega,

pa vendar je dogodek takó svez v spominu naroda srbskega, kakor da bi se bil pripetil pred nekolikimi leti.

Imenitnost tega dogodka čuti vsak Srb. V srcih vseh Srbov vzbuja se danes čut, čustvo priznanja in udanosti nasproti poginolim na Kosovu, proti sv. mučniku Lazarju, ovenčanemu od Boga — in vsi se strinjajo, da ta dan proslavé tužnim spominom; da po propisu svete cerkve prelijejo koljivo (panahijo) za one srbske mučenike; in da molijo pred Božjim prestolom za večno njihovo blaženstvo.

Nam kakor arhipastirju služitelju altarja božjega, pri misli o tem odkriva se knjiga večne istine, koja nas pozivlje, da pogledamo v njo ter da vidimo ono močno silo, koja je poleg vse propasti na Kosovu, vzdržala vendar v srbskem narodu budno in svežo narodno zavest. Ta močna, ta sveta sila, koja je čuvala i koja bode vedno čuvala srbski narod, to je — pravoslavna vera. Ta moč vere, ako je kje vrlo delovala, to bez sumnje je najbolje delovala pri našem srbskem narodu, koji ogoljen od nekrsta in od silnikov sveta in v najveći potisnenosti, progonstvu, pritisku in nevolji, dobival utočišče svoje v veri svojej pravoslavni. Progonjen tedaj od vseh strani, sklonil se je pod zakriljem cerkve svoje; samostani in cerkve so postali čuvarji narodne zavesti, narodne prosvete. V samostanih srbskih se je negovala (gojila) knjiga, beležila se istorija narodna, napajal se narod onim duhom, ki ga je naposled dovedel do preporoda svojega. Slavitelj cerkve, srbski svečenik, bil je potovodja (kažipot) narodu v najtežjih in najmračnejih urah zgodovinskega življenja srbskega naroda. — To blagoslovljeno delo srbskega svečenika je priljubljalo vedno bolj narod za vero sveto, za cerkev pravoslavno. In ona je imela na njega najblagotvorniji vpliv. S svetimi svojimi načeli o svobodi je pravoslavna cerkev usadila v srce Srbovo težnjo za slobodo. Vera ga je učila, da je varoval zavest o svojem narodnem ponosu, da je obvaroval najnežnišo ljubav k svojim narodnim sporočilom in osebnostim.

Ko pa je takó in toliko dobrotvorna bila pravoslavna vera za naš narod; ko nam je ona ohranila v najhujših časih, kar nam je najsvetejše, kar sestavlja obeležje naše, kar pred ostalim svetom sestavlja ponos naš, obvarovala nam srbsko našo narodnost; zatorej učimo se iz tega za bodočnost in sedanjost, da bomo vedno udani pravoslavni veri naši, stalno preverjeni, da bomo pod njenim močnim zakriljem močnejši in srečnejši. A to moremo danes tem laže učiniti, ne samo pod zaščito temeljnih državnih zakonov, našega slavnega cesarstva, katerim nam je, kakor vsem drugim državljanom, zajamčena popolna sloboda veropovedi.

Mnogo misli nam utegne vzbuditi spomin na Kosovo; blagor nam, ako te pouke ohranimo.

V znak hvaležnosti pozivljam in priporočujem vsemu parohijalnemu svečenilstvu te od Boga varovane eparhije naše, da se 11. junija prečita to naše pismo po cerkvah zbranemu narodu; a za tem na dan svetega carja Lazarja (in to v četrtek 15. junija = 27. junija), da se služi sv. liturgija, po svršetku iste pa da se učini spomin pokojnim kosovskim mučnikom, po „Posljedovaniju opominoveniji usopših“, prizivajuč močno zastopstvo našega narodnega svetitelja velikomučenika carja Lazarja.

To je samo nekoliko mislij iz navedenega pastirskega lista.

V Dalmaciji je tudi kraj, ki se imenuje Kosov; tu so sezidali novo cerkev v čast in slavo velikega mučenika kneza Lazarja. Dalmatinski vladika Stefan je s posebno okrožnico naznanil, da se bo na Vidov dan posvetila nova Kosovska cerkev ter vabi svečenike in narod, da se svečanosti udeležijo v velikem številu. Izmed Knina-Kosova-Doniša popelje tje ljudi poseben vlak. Narod kupuje knjižico: „Služba svetom Velikomučeniku Knez Lazarja, caru i samodržcu srpske zemlje“, po 25 kr. po pošti. Kakor v Dalmaciji, pripravlja se dostojno na velik dan Kosovskega spomina tudi Hrvaška in Slavonija. V Zagrebu bo služba božja po „Srbijaku“ in na konec parastos padšim junakom srbskim na Kosovu. Na večer bo svečan koncert z odlikujočim se programom, streljanje in razsvetljava. Pri koncertu bo sodelovalo 150 pevcev, društev: „Kolo“, „Sloga“, „Srpsko pjevačko društvo“ in delavsko pevsko društvo: „Sloboda“. „Kosovsko himno“ pojejo vsa društva; to himno je zložil slovanski skladatelj Gvido Havlas. Vidovdanska proslava bo tudi na Plitviških jezerih. Središnji odbor v Rumi za vidovdansko proslavo je dosegel znižanje voznine po železnicah in od parobrodskoga društva. V Hercegovini in Bosni, n. pr. v Mostaru, glavnem mestu Hercegovine, bo svečana služba božja in na večer svečan koncert s predstavo „Boj na Kosovu“.

Pa tudi naše dijaštvo, n. pr. v Gradcu pod vodstvom akad. društva „Srbadija“ praznuje Vidov dan s posebnim programom, katerega točke obsejajo več govorov. „V spomen Kosovskim junacima“. Velik je program, ki ga je osnoval glavni odbor za „proslavo“ in „slavlje“ v Ravanici; ob enem je dal kovati 1500 komadov spomenic z nadpisom „Knez Lazar 1389“ in s podobno njegovo na jedni strani ter z nadpisom: „Vidovdanska 500godišnjica“ 1889 in s sliko samostana Ravanice na drugi strani.

V Srbski kraljevini bo svečanost cerkvena, narodna in politiška, ko bo maziljen kralj Aleksander I. O tej priliki bodo na Kosovski proslavi v Kruševcu in na svetkovini miropomazanja v Žici zastopani mnogi srbski, češki, ruski, nemški, angleški, madjarski listi.

Naš Novosadski „Branik“ se huduje nad ogersko vladu, da hoče slavnost Kosovsko oslabiti s tem, da je naročila episkopom, naj zaukažejo, kakó se ima vesti svečenitvo in narod. List kaže na to, da je ta praznik naroden, da nima opraviti s politiko ničesar, in da ni v nikaki zvezi s sedanjo vladu srbsko in težnjami srbskega naroda v kraljevini, avstrijski Srbi da so vedno vedeli držati se tega, kar je državnega. Madjarska vlada kaže se bojazljiva, ko je doslej mirno gledala priprave za Kosovski praznik, a sedaj dela posredno vsakoršne zapreke.

No svečanost bo velikanska v Kruševcu, pa tudi v Ravanici; srbski narod se je udeležil tu in tam v ogromnem številu. Kolikor bolj se stavljajo zapreke narodu, pravi „Branik“, toliko bolj se mu pred očuje prošlost. On se za proslavo interesuje toliko bolj. Kakó so poslušni episkopi srbski vladi, razvidno je iz okrožnice budimskega episkopa Arsenija Stojkovića, ki naravnost prepoveduje, da bi se udeležili svečeniki in učitelji svečanosti v Ravanici, češ, da bi bile to demonstracije. A episkop Niklarije v Vršču prepoveduje celó, da bi se držali 27. junija na Vidovdan cerkveni govori. Politiški načelniki po nekaterih ogerskih mestih so pevska srbska društva poklicali k sebi ter jim naznanili, da se morejo udeležiti kot taka v Ravanici, drugače da se razpusté takoj. „Branik“ pristavlja na vse to: Zaista nema nikde take slobode kao v Ugarskoj! No, naposled, izumejo morda še kako „Ravaniško kugo“, kakoršna je razsajala ob svojem času nekje drugod. Mučeniki Kosovski, odpustite jim!

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Vodnikova slavnost, kakor se kaže doslej, privabi goste iz vseh slovenskih pokrajin; kar je veselo znamenje, dojde tudi s Koroškega kakih 60 rodoljubov iz raznih krajev. Spodobi se tudi, da se te slavnosti udeležijo Slovenci vseh dežel, in popolnoma v zmislu Vodnikovih nazorov in čustev bi bilo, ko bi došli tudi bratje Srbohrvatje iz Istre, Dalmacije in oni, ki so zastopani po deželnem zboru Zagrebškem. Vodnikov pogled je segal dalje, nego današnji separatizem in partikularizem sosebno onih politikašev, ki proslavljajo historičsko-politiške individualitete. Vodnik vzbuja spomine z obzorjem, kakoršna zahteva za male narode sedanja doba, da težé pod jednotno narodno upravo v zaščitu mogočne države. Vodnik ima v tem pogledu zaslugo ne samo za Slovence, ampak tudi za avstro-ogerske Srbohrvate; on ni prepeval v srbohrvaškem narečju, kakor Stanko Vraz, ali on je gojil obširno obzorje, torej načelo, kakoršnega se je potreba držati Slovcem in Srbohrvatom. Za Slovence pa ima Vodnik posebne zasluge vsled pozitivnega delovanja na pesniškem in v obče literarnem polju, kar izraža koroški „Mir“ s temi-le besedami: „Vodniku, prvemu (po času) slovenskemu pesniku, buditelju preprostega naroda, Vodniku, ustanovitelju slovenskega časnikarstva, Vodniku, utemeljitelju slovenskega slovarja,

Vodniku, marljivemu duhovniku, šolniku in bistremu učenjaku kličemo: Slava!“

Vodnikov spomenik se razkrije 30. junija t. l. v Ljubljani. Spored razteza vso slavnost na 28., 29. in 30. dan jun. Narod slovanski se udeleži te slavnosti po mnogoterih odposlancih in društvih, in rodoljubi v Ljubljani bodo skrbeli na vse strani za primeren sprejem. 29. jun. je sv. maša na Rožniku, ogledovanje muzeja „Rudolfinum“ zvečer položijo na Vodnikov grob vence „Slov. Mat.“, „Pisat. društvo“ in druga narodna društva. Potem bo gledališka predstava. Igrala se bode „Mesečnica“ in „Svoji k svojim“, veseloigra v jednom dej., katero je spisal za to slavnost dr. Jos Vošnjak. 30. jun. sv. maša pri sv. Jakopu, ob 12. uri se odkrije Vodnikov spomenik na Valvazorjevem trgu s tem sporedom: 1. Slavnostni govor. 2. Strel na Gradu. 3. Kantata „Vodniku“, besede Ant. Funtka, skladba dr. B. Ipavca; poje zbor „Glasb. Matice“. 4. Predsednik odbora za Vodnikov spomenik, g. dr. Jos. Vošnjak, izroči spomenik v last in varstvo mestni občini Ljubljanski. 5. Cesarska pesem. 6. ob 2 uri pop. banket na čit. vrtu. 7. Ob 5. uri ljudska veselica na Jami pri Žibertu na rojstvenem domu Vodnikovem. Veselico priredi Šišenska čitalnica.

G. A. Funtek, slovenski pitatelj, sestavi po naročilu c. kr. nauč. ministerstva slovensko-nemško berilo

za obrtne šole. Osnova takega berila je za Slovence jako važna, pa za sestavljalca vsled sedanjih razmer tudi zelo težavna. Pri nas so učitelji za šole z novimi strokami bolj ali manj samouki gledé na dotično terminologijo; pri nas ni nobenega sistematiškega obdelovanja v tem pogledu. To pa je jako škodljivo za pravilno razvitje jezika v raznih strokah. Silno je torej želeti, da si sestavljalci beril ogledajo terminologijo drugih slovanskih jezikov in jo krenejo na ono pot, po kateri se približuje slovensko narečje drugim slovanskim narečjem.

Kosovski spominski večer priredi Ljubljanski „Sokol“ s sodelovanjem drugih društev dne 6. julija. Dojde Domžalska godba, katera bode svirala samo slovanske, pred vsem srbske skladbe.

Francelj Jernej, umirovljeni profesor, umrl je v Varaždinu 16. jun. Rojen 1821 v Čabraški vasi pri Poljčanah, učil se je od l. 1852 na Dunaju zgodovine, zemljepisja in staroslovenščine. L. 1856 je dobil stalno mesto v Varaždinu na realki, kjer je pričelo njegovo delovanje. Izdal je več let „Pučkega prijatelja“, spisal knjige: „Tuga“, „Seljak“, „Tumač“ in druge spise, ki so se jako razširile med hrvaškim narodom. Bil je ustanovnik „Matice Slovenske“, član „Matice Hrvatske“ itd. Slovenska narodna društva, katerim je nedavno podaril 3 delnice „Nar. Tiskarne“, položila so mu venec na rakev. Bil je samec in skromno imetje je razdelil v dobrodelne namene.

„**Dolenjski Sokol**“ je praznoval razvitje svoje zastave jako srečno in krasno. Došli so bili iz Ljubljane: Sokoli, pevsko društvo „Slavec“ in biciklisti; iz Karlovca Pokupski Sokol, bralno društvo iz Žužemberka, požarne brambé iz Črnomlja, Mokronoga, „Dolenjsko pevsko društvo“ itd., ter mnogo rodoljubov in rodoljubek iz vse Slovenije. Vsprejem je bil veličasten.

Ljubljanske Sokole pa so tudi po poti na raznih krajih slovesno pozdravljali.

Slovenske gospodične so se odlikovale po krasnih nagovorih raznih društev. Zastava Dolenjskega Sokola je delo usmiljenih sester v Zagrebu po načrtu prof. Sturma, in je ta umotvor izveden z jugoslovansko ornamentiko ter se razstavi v Zagrebu. Zastava je vzbudila obče občudovanje. Pri banketu v Novomestu je napil dr. Gregorič razvoju narodnih društev vseh slovanskih plemen; prof. Sturm pa vzajemnosti slovanskega Sokolstva.

Poročajo, da na banketu in pri veselici ni bilo slišati nemške besede, kar je pri Slovencih v sedanjí dobi res še vredno opomniti. Novomeščanke so bile nastopile tudi kot ženski zbor, ki ga imenujejo prvi ženski zbor na Slovenskem po petju in po številu (35). Došlo je tudi veliko brzojavk iz slovenskih, hrvaških in čeških krajev.

„**Triglav**“, akad. društvo slovensko v Gradcu je bilo priredilo izlet v južno Štajersko, pridružili so se jim tudi dijaki drugih slovanskih narodnostij, zlasti iz društva „Hrvatska“. Gostoljubno in ljubeznjivo so bili sprejeti v Ormožu in tu še posebe pri slovenskem zaslužnem rodoljubu dr. Gršaku. Narodne gospice so poklonile lepo vsotico „Triglavu“ za zastavo in krasen venec. Obširno poročilo v „Sl. Nar.“ pravi o štajerskih rodoljubih med drugim: Da, ta gospoda, koje smo tu spoznali, v resnici zasluži vse hvale, vse časti! Ona ve, kako je treba delati v prosep naroda: ne s krikom in izpodbacivanjem drugega . . . , ampak deluje se takó, da leva ne vé, kar desna dá. Navdušeni smo bili res, ko smo čuli iz posvečenih ust, da narodnost in le narodnost je v nevarnosti, zato treba delovati skupno s posvetnjaki!

Vrnilo se je slovansko dijaštvo s težkim srcem v Gradec, a vrnilo se je z najprijetnijimi in blagodejnimi vtisi, zahvalivši se čitalnici v Ormožu, njenemu predsedniku dr. Žižeku, dr. Gršaku, Ormožkim damam itd. Naj bi se taki izleti prirejevali in sistematiško razrejevali na razne strani slovenske zemlje!

Šmarsko-Slatinska podružnica sv. Cirila in Metoda je imela občni zbor. Na tem je razložil dr. Jurij Hrašovec, odvetnik iz Celja, pomen društva. Ona, rekel je, budi narodno zavednost ter podpira tudi materijalno slovensko šolo, zlasti ob mejah našega naroda, koder je naval tujstva najljutši. Temelj narodne omike je narodna šola. Ako hočemo ostati Slovenci in Slavjani, imeti moramo slovenske šole, ljudske in srednje. Glavna stvar pri vsem našem narodnem kulturnem napredku pa je — *železna volja, neupogljiv značaj*.

Tržaški magistrat se je toliko časa branil sprejemati in reševati slovenske vloge, da mu je moralo najviše sodišče vtisniti v spomin to dolžnost. Slovenci so se potegnili, da so si pribojevali itak jasno pravico, in politiško društvo „Edinost“ vabi tržaške Slovence, naj poprašujejo pri njem za svet, kedar bi ne vedeli, kakó iskati si pravice pri Tržaški mestni upravi.

Deželnozborske volitve so se nekoliko že vršile danes, 25. junija, v Istri in na Goriškem. V Pazinu sta izvoljena dr. Dukić in dr. Matko Laginja; v Kopru prof. Spinčič in Flego; v Lošnju kanonik Volarič in Sersić, poslednji namesto odstopivšega dr. Trinajstića; v Voloski M. Mandić in Slavoj Jenko. Na Goriškem so izvoljeni: v Tolminu dr. Gregorič in dr. Nikolaj Tonkli; v Sežani dr. Abram in Rajmund Mohorčič; v Gorici dr. vit. Tonkli s 75 in prof. bogosl. Tom. Čerin s 65 glasovi, v tem ko sta dobila nasprotna kandidata dr. Rojic in prof. Berbuč po 44 glasov. Kakor se vidi, so v Istri, kakor na Goriškem prodrli častno postavljeni kandidati; jeden je v Istri odstopil mesto drugemu; v Gorici pa je prodril jeden kandidat, za katerega narod nič vedel ni, dokler ni izvedel izida. Na Goriškem pa ni vse svetlo, kakor se blišči na zunaj. Mnogo je gnjilega in podlega, kakor so razpravljali vsaj nekoliko in to obširno po raznih novinah. Na Goriškem se je pokazal nekoliko sad mišljenja, katero širi dr. Mahnič po svojem slovenskem in latinskem časopisu. Ta sad pa obseza mnogo pelinovega soka, in grenkoba se bo še le občutila. O stvari sami bomo govorili tudi mi, ko bomo nadaljevali kritiko o dr. Mahniču. Vse drugače pa je v Istri; tam so Srbohrvati in Slovenci razkrili svoj program, kakoršen so zagovarjali že poprej rodoljubi, ki so zopet izvoljeni v deželni zbor isterski. Ti zastopniki imajo program, v tem ko je slovensko zastopstvo v goriškem deželnem zboru brez vsakega jednotnega delovanja in menda sedaj najslabše na vsem Slovenskem. Dokaz temu so neoprovržene razprave po slovenskih novinah. Slava pa značajnim volilcem, ki so se držali trdno programa, kakoršen sta skupno objavila Tržaška „Edinost“ in uredništvo Puljskega „Il Diritto Croato“!

Neki gorecnjaki, piše „Soča“, ne vidijo laškega liberalizma ali vsaj ne omenjajo, pač pa, če kdo piše v slovenskem jeziku cerkev z malim in ne velikim c. To omenja „Soča“ sedaj, o priliki, ko je Tržaški magistrat dovolil 200 ital. lir za spomenik Jordanu Brunn, postavljen v Rimu 9. t. m., in ko je za isto slavnost „mladež v Gorici pod vplivom židovskega gospodstva poslala v Rim venec z napisom, kateri naj položi na spomenik neki ondi bivajoč Goričan (kak vojaški begun?)

na dan slavnosti. Naši častiti čitatelji uganejo, koga misli „Soča“ pod imenom „neki gorečnjaki“ (fanatiki).

b) Ostali slovanski svet.

Kosovska 500-godišnjica je postala nakrat nevarna, tudi v mejah avstro-ogerskih, in celo na cerkvenem polju. To kaže naslednji slučaj. Novosadske občine cerkveni odbor je odposlal deputacijo k gosp. episkopu Vasilijanu s prošnjo, da bi dovolil, da pri službi božji in parastosu peva gimnazijska mladina. Danes, pristavlja „Branik“, je bila deputacija pri g. Vasilijanu v Karlovcih, kjer je dobila odgovor, koji upravo sramoti jednega srbskega arhijereja. Gosp. episkop je izjavil, da ne dovoli ni službe, ni parastosa na Vidov dan. G. Vasilijan upil je tako, da se je slišal krik na Karlovškem trgu. Govoril je o „evropski vojni“, o modrosti, o buni in drugih strahovih. Kaj smo dočakali! Madjarska vlada nas ni mogla bolje oškoditi, nego s tem, da nam je postavila takega človeka za administratorja, kateri prav ne vé, kaj dela. Pritožbe, kakó dela sedaj madjarska vlada, da bi zaprečila vsako gibanje ob Kosovski 500-godišnjici, so raznotere in kažejo, da madjarska liberalna in gospodovalna stranka vedno bolj odtujaše nemadjarske, sosebo pa slovanske narodnosti.

Pa tudi v Gradcu se je zdelo primerno policiji, da je prepovedala akadem. društvu „Srbadija“ praznovati spomin na Kosovo, in to iz „narodno-politiških razlogov“. Gradec je menda Gradec, takó se je nekdo izrazil, ki je imel pri tem opraviti. Ako preiščujemo stvari, opazujemo, da so dolgo puščali na miru nemške „Burschenschaft“, takrat se niso gibal slovanska dijaška društva. Slovanska društva se nikdar ne gibljejo pravočasno, dokler ni „narodno političkih razlogov“. Vidi se, da so Slovani vselej prekasni, da puščajo lepo dobo svobodnega gibanja drugih narodnostij brez uporabe za svoja razvijanja.

Kosovska proslava v Ravanici. Pripravilo se je veliko pevskih društev, da bi dostojno praznovali tudi v Ravanici, in nabirali so denar v pokritje stroškov. Kakor pa poročajo, je prišel iz Zagreba naddržavni pravdnik dr. Spitzer v občino Ruma ter zahteval od predsednika slavnostnega odbora Jov. A. Gjuričica, da mu izroči nabrani denar, in ta mu je izročil knjižico pošne hranilnice na 1000 gld. Med Srbi je vsled tega velika razburjenost, in listi naznanjajo, da narod se toliko obilniše udeleži proslave v Ravanici.

Kosova bitka vzbuja spomine, važne za vse Slovane. V duhu bodo oni navzoči s Srbi, ki bodo praznovali tu 500letni spomin na licu mestu. Ravno to pa vzbuja zopet pozornost slovanskih nasprotnikov, in radi bi zaprečili to, kakor vsako slovansko slavnost, in srbska vlada je čutila celo potrebo poudarjati, da praznovanje Kosove bitke nima nikakega političkega pomena. Takó so mali narodi „samostalni“; takó se varuje gibanje in razvijanje malih „samostalnih“ narodov slovanskih! V resnici, Slovani poznajo in poštevajo premalo svojo prošlost; ki bi nasprotniki njih bi jim zatrli radi vsak zgodovinski sled, ki bi utegnil Slovane poučiti, povzdigniti, okrepiti.

Prehod Čehov na Ruskem v pravoslavje se vedno bolj množi. V dubenskem in rovenskem ujezdu se je pridružilo pravoslavni cerkvi okoli 2000 rodbin ali 5000 duš.

Antona Dvořak, prvi češki skladatelj in med prvimi skladatelji sedanje dobe v obče, je dobil red železne

krone tretjega razreda. To odlikovanje je toliko pomenljivejše in častniše, ko so v Avstriji in sosebo na Dunaju po listih zakrivali izredno nadarjenost in zasluge Dvořakove na glasbenem polju, kljub temu, da ga je ves drugi civilizovani svet slavil kot genialnega in klasiškega skladatelja.

O nevarnosti, kakor da bi imela še letos izbruhniti vojna, in kakor da bi hotela Rusija pričeti, so bili zaglani velikonemški listi te dni velik krik, za njim pa nemško-liberalni listi v Avstriji. Zopet se je pokazalo, kakó znajo, ako hočejo, v dveh, treh dneh vznemiriti ves civilizovani svet, in ko dosežejo svoje namene, jo pa zasuknejo. Sedaj je bil šum zastran Rusije; navidezni povod je bila carjeva napitnica knezu Nikiti; potem pa namere ruske vlade, ki boče še nadalje urejevati svoje finančne zadeve. V resnici pa je utegnila nemška diplomacija odvrniti pozornost s strani, kjer bi ji ne bilo ljubo obširniše razgovarjanje. Spomniti se je, da so bili začeli pisati v posebni vojni pogodbi med Nemčijo in Italijo, ki bi se bila neki podpisala ob navzočnosti kralja Umberta in ministra Crispija v Berlinu. Ko bi se bilo zgodilo kaj takega dejanski, ali ni bila mojsterska taktika, provzročiti vznemirjenje na druge strani in takó odvrniti pozornost od točke, katera bi v resnici dala pomisliti, ko bi se bila izvršila?

Dozdeva se, da na take manevre še vse premalo pazijo narodi in države, katerim je paznim biti.

Češki Sokoli v Parizu so se izredno dobro obnesli pri tekmovalni telovadbi mednarodnih društev. Četa „Sokola Praškega“ je dobila prvo darilo, zlat venec, bronasto soho in svetinjo. Drugo darilo: zlato palmovo vejo in svetinjo je dobila četa Pragova, 3. darilo četa Vaničkova. Tudi prvih deset daril za posamične vaje dobili so Čehi. To je zares velika odlika, ako pomislimo, da je tekmoval cvet telovadnih društev francoskih, danskih, nizozemskih, italijanskih, švedskih, norveških, belgijskih, švicarskih, čeških, hrvaških. Čehe so že poprej sprejemali simpatički, potem pa so jih povsod še bolj odlikovali, kamor so prišli v Parizu. Nemški listi pa molče o vsem tem; ponajveč pa dr. Grega smešijo, ko je rekel, da ta zmagaja čeških Sokolov je več vredna, nego vse pridobitve staročeške stranke.

Političsky rozsudek. (Politiška razsodba). „Velehrad“, osrednji organ narodne stranke moravskočeške od 7. jun. št. 14. objavlja na prvi strani daljšo poročilo o razsodbi, katero imenuje list političsko. Letošnje zimo sta namreč sedanji urednik „Velehrada“ g. Nedoluha in g. Al. Kusak začela v Kromerizu poučevati ruski jezik brezplačno, kot zasebnika v lastnih prostorih. Oglašilo se je bilo toliko poslušalcev, da je bilo treba napraviti dva oddelka, za moške in ženske posebe. Poučevanje je trajalo dva meseca, ne da bi bilo imelo mesto Kromeriz kaj očitati zastran tega poučevanja. Nakrat pa se začne preiskava, in konec je bil, da kljub vsemu sklicevanju obtožencev na čl. XVII. drž. osnovnega zakona in § 16. cesarske naredbe od 26. junija l. 1857. (vsled katerih je svobodno domače poučevanje itd.), je župan Kromeriški Vojteh Kulpa v imenu starešinstva mesta Kromeriza razglasil razsodbo, vsled katere je obsojen g. Nedoluha na 10 gld. in g. Al. Kusak na 5 gld. globe. Ta razsodba se opira na §§ 8. in 9. cesarske naredbe od 27. junija 1850 in se obsojuje v zmislu ministrske naredbe od 30. septembra 1857, št. 198 drž. zak. in sicer s tem razlogom, da se ruski jezik doslej ni še poučeval na gimnazijah in realkah, in da ga je po-

števati kot tuj jezik, ki bi se mogel poučevati na realkah in gimnazijah, ko bi dovolila v to ministerstvo. § 8. dotične cesarske naredbe pa se glasi: Učilišče (šola) zasebno, v katerem se poučuje v predmetih šole realnih, ni vezano ravnati se, kar se tiče njegove uredbe, po uredbi državnih šol tega imena. Čl. XVII. drž. osn. zakonov pa pravi, da znanost in pouk sta svobodna, da more vsakdo snovati učilišča in vzgojevalne zavode in v njih poučevati, kdor dokaže zmožnost zato, da pa zasebni pouk ni omejen niti na dokaz o taki zmožnosti.

Obsojenca sta oglasila rekurz proti navedeni razsodbi na c. kr. namestništvo, sklicujoč se na državni osnovni zakon (čl. XVII. o svobodi domačega pouka in na podstavi § 16, ces. naredbe od 26. junija 1857, po katerem ni potreba nikakega dovoljenja za domači pouk o predmetih gimnazijalnih in realnih), in „Velehrad“ pristavlja, da, ako ne bo uničena zgornja razsodba po višjih instancijah, in ako ne bo razsodba predmet parlamentarnega vprašanja od strani nezavisnega slovanskega poslanstva v državnem zboru, hoče ta zateči k drž. sodišču, zaradi rušenja prava XVII. drž. osnov. zakona od 1867, v katerem se zagotavlja svoboda domačega poučevanja.

Češki Sokoli so hoteli oditi korporativno kot društvo na Pariško svetovno razstavo. Praška policija pa je to prepovedala, priloživši, da društva imajo pravila veljavna samo za domače dežele, ne pa za zunanje države. Jednako se je izrekel grof Taaffe. „Velehrad“ vpraša, zakaj pa so smeli avstrijski nemški turnarji nastopiti korporativno v Draždanib. In še ni davno, da je „Brnski Gewerbeverein“ nastopil v Berlinu gromadno, jako demonstrativno, ne da bi bil kdo zaprečil to kot protipravilno. Kar se dostaje nemških Turnerjev, imajo, kolikor se mi spominjamo še od prejšnjih dob ne samo dovoljenje, ampak tudi pravila. vsled katerih so avstrijski turnerji v zvezi, menda kot XIV. skupina z zunanjimi nemškimi turnerji. Vsekakor bi bilo tu opozoriti državne slovanske poslance, da bi poprašali, zakaj je še vedno stara anomalija v veljavi gledé na nemške turnarje, ako ne veljajo pravila drugih društev za zunanje države. Čudno bi bilo vsekakor, da bi ne veljali ustavni zakoni za vsa društva jednako.

Kar se dostaje avstrijskih Sokolov samih, udali so se prepovedi, odšli torej kot posamičniki pod vodstvom dr. Podlipnega v Pariz. Na Francoskem so jih sprejeli jako prijazno, in kažejo francoski telovadci in slovanski Sokoli drugi drugim velike simpatije. To pa nemškim listom ni všeč; ni dovolj da avstrijski židovski listi ovajajo Sokole, češ, kakor da bi bili kdo vé kolik vpliven faktor, ampak še celó „Norddeutsche Allg. Ztg.“, ta organ Bismarckov, se je spravila na iste Sokolce, češ, da se to ne strinja z nemško zvezo. Še glasilo Staročeskega kluba je tako vtikanje odveč ter navaja odstavek zavezne pogodbe, vsled katere je kazati Avstriji v slučaju vojne Nemčije s Francijo samo blagovoljno nevtriliteto. Torej da ni prepovedano izkazovati simpatije nasproti Franciji, če tudi bi to ne ugajalo Nemcem, kateri dan danes ne morejo soditi nepristranski o Francozih.

Vit. Waser, nadsodniški predsednik v Gradcu, opominja zopet v posebni naredbi sodniške uradnike, zlasti v deželah s pomešanim prebivalstvom, da naj se ne vtikajo v politiško gibanje raznih strank. Sodniški stan bodi nad strankami in kaži s svojim objektivnim in nevtralnim postopanjem, da je pred organi zakonov za vse

stranke jednaka pravica. . . .“ Naposled pa predsednikom sodišč nalaga, da pazijo na uradno, izvenuradno in politiško vedenje sodniških svojih uradnikov. — Doslej smo slišali iz ust vsakodobnih pravosodnih ministrov, da so oni branili sodnike pred obrekovanjem pristranosti. S tem ni ravno v soglasju vsebina naredbe vit. Waserja. Sicer pa kaže ta naredba zopet, kolikor bi bila osnovana, da je najbolje, ako se izvrši za vsak narod narodna avtonomija in torej dajo vsakemu narodu tudi sodniki istega plemena. Potem eo ipso odpade nevarnost, katero izjavlja navedena naredba. Ravno nemški nacionalci in liberalci se pa hudujejo, kedar pravosodno ministerstvo namešča med Slovani sodnike slovanskega rodu. Spominjajmo se samo na vedenje zastopnikov koroških Nemcev nasproti slovenskim poslancem, ki so se potegovali za slovenske sodnike. Napake je iztrebiti pri korenini.

Mihail, metropolit srbski, vrnil se je v domovino, pozdravljen navdušeno in srčno od naroda srbskega. On je zasedel zopet prvo mesto cerkvenih dostojanstvenikov v srbski zemlji, potem ko je moral zaradi nesrečne politike v svoji domovini bivati šest let v zunanjih krajih.

O knezu Nikoli kot književniku. Posebna deputacija „Slav. Izvestij“ se je bila v Petrogradu predstavila knezu Črnogorskemu. Tej deputaciji nasproti se je izjavil v navdušenih besedah, da med Rusijo in Črnogoro je neporušna vez, katera se ne more raztrgati z nikakimi intrigami vragov, nikakimi politiški kombinacijami. Potem je prešel na literarno delovanje, reki, da je nedavno preložil jedno najboljših pesmij, od prerano umrlega ruskega pesnika Nadsona. „Vi vidite“, je rekel pri tem knez, „da poleg izvornih del se zanimam jaz tudi s prevodi. Govoré, da moji prevodi niso slabi; no jaz ne prevajam samo na srbski jezik, ampak tudi na francoski.“ Dovolil je ob tej priliki preložiti na ruski jezik svoje delo: „Balkanska carica“, potem nekaj pesmij. Ni davno, kar je spisal knez Nikola tudi „Črnogorska Ajdana“, katera pa ni še tiskana.

Dr. Svetozar Miletič, vrnil se je po 5letnem ločenju v Novi Sad, kjer hoče bivati stalno pri zetu Tomiću, lastniku in uredniku „Zastave“. Po celi zastopi so prišli pozdravit ga. Zdravniki so mu prepovedali vsako duševno delo.

Kes Nemca. V Dunajskem „Deutsches Volksblatt“ je v dveh „listkih“ jako dobro označeval neki Gg. krajna imena na Štirskem. Posnel je nepristranski iz slovanskih učenih del, kakó so Slovani, torej Slovenci, po Štirskem imenovali razne kraje po gorah, rekah, drevesih, da so bili Slovani tod prej Nemci, da se je vsled tega tudi med Nemci ohranilo več slovenskih imen. Nemci so tudi dali poznejše nastalim krajem svoja imena ali pa so prekrščevali slovanska imena. Na koncu pa kaj mirno pristavlja: „In ko bi se zdelo nemškimi čititeljem čudno, da v danes čisto nemških krajih srečujejo toliko slovanskih imen, naj se z veseljem spominjajo dela, ki se je storilo tukaj, vrlega dela naših prednikov, ki so, kakor se zdi, grmanizovanje razumeli bolje, nego mi.“ (.. „der tüchtigen Arbeit unserer Vorfahren, die sich, wie es scheint, besser als wir auf die Germanisirung verstanden haben“).

Tu je Nemec govoril zopet resnico prvič o prošlosti, drugič v duhu, ki se kesá, da se ni zatrl vsak sled tudi krajnih imen iz dobe, ko so Slovani, tu Slovenci, zasedali sedaj ponemčene pokrajine, naposled pa tudi v duhu, ki prešinja sedaj germanizatorje, kateri se

še vedno predrzno trditi, kakor da bi bili Slovani agresivni. Zgodovina očitno dokazuje, da agresivna moč je na nasprotni strani.

Ivan Veličko, hišni prelat papeža Leva XIII., itd. itd., velik in značajan rodoljub galiških Rusov, je umrl v 53. letu svojega življenja. Ko je bil katehet na levovski gimnaziji, ni se udal, da bi poučeval rusko mladino po poljski v veronauku. On je lani stvari pojasnil in pripomogel, da je metropolit Silvester, prvi cerkveni dostojanstvenik galiških unijatov, dal praznovati 900letnico krščenja Rusov ter pokazal, da katolicizem avstrijskih unijatov ne potrebuje zatajevati svojih dolžnostij in je popolnoma v soglasju s patrijotizmom. Bil je prelat, pravi zgled svojemu stanu v sedanjih dobi in v sedanjih razmerah.

Židje v Bukovini se silno množijo; leta 1848 jih je bilo tu 4 % vsega prebivalstva; sedaj jih je že 12 %, in vsako leto se silno pomnožijo. Židje so pokupili silno veliko posestev in zemljišč; oni gospodujejo v deželi. Leta 1778 je hotel vladni zastopnik, da se preženejo iz dežele; kaj bi tak zastopnik rekel danes? Židovsko vprašanje trka na vrata tudi mnogih slovanskih dežel in narodov. Ali antisemitizem je pri Slovanih še mrtva moč; tem bolj se ista moč krepi med Nemci.

Annenkov, stavitelj Zakaspiške železnice, je bil v 6. jun. t. l. prisoten v slavni seji francoske akademije, ko je bil sprejet v akademijo novi člen, vikont Melchior Vogue, proslavljen zaradi estetiških studij o ruskih romanopiscih. Ko se je predsednik Rousset v slavnostnem govoru spomnil navzočega Annenkova, je povstalo veliko navdušenje; Annenkov je v obče jako popularen na Francoskem.

Orest Th. Miller, profesor Peterburškega vseučilišča, člen Blagotvoriteljnega občestva, pisatelj, slavist, je umrl nagle smrti 13. junija v Peterburgu. Rodil se je v Reveli l. 1833., l. 1855. je dovršil nauke na historičko-filologiškem oddelku v Peterburgu, je dobil zlato svetinjo za delo o ruski književnosti. Njegovo desertacijo „Ilja Muromec i bogatyrstvo kijevskoje“ poštevajo kot jako važno. Zamerjali so mu, da je stremil približevati Zapad z Vstokom. Grajal je večkrat Katkova, hvalil pa Aksakova. Zapustil je mnogo knjig in spisov. Mnogo razprav in govorov je zbranih v knjigi pod naslovom Славянство в Европа (Slavjanstvo i Evropa), od l. 1865 do 1877, kjer so spisi, kakor: „Slavjanski vopros v naukê i v žiznji“, „Kosovskaja bitva po srpskomu narodnomu eposu“, „Slavjane i ruskoje občestvo“ itd. Tudi naš list je navajal njegova izdanja, znana pod naslovom: „Русские и татары воевали в Горах“. (Russkije pisatelji pošle Gogolja). Čtenija, reči i statji. Več zvezkov. Razpravljal je najrazličnejša vprašanja občega obsega, največ z ozirom na Slavjane. Bil je silno blagega in dobrohotnega srca; bil je pravi dobronik in podpornik dijaštva. Vse je razdelil ubogim. Zato pa se je udeležilo pogreba vse dijaštvo Peterburško. Spremljalo ga je k zadnjemu počitku tudi veliko dam, naučni minister J. D. Delianov, grof N. P. Ignatjev, pisatelji: Slučevski, Morozov, Danilevskij, Pypin i. dr. Govorili so njem Beketov, Morozov, Budilovič, Sokolov, Vasiljev. Trinajst govorov je bilo ob rakvi. Večnaja jemu pamjat!

„Sužnjištvo v srednji Evropi.“ Pod tem naslovom je priobčil časopis „Nouvelle Revue“ senzacijski članek o osodi Slovakov in živo slika vse krivice, doprinesene proti Slovakom. Povod članku je dala knjiga Al. Papkova o slovaških sirotah.

Staroslavjanska rodbina. Kraljevski dom Saksonski je praznoval 800letnico svojega početka. Došel je bil tudi nemški cesar v Draždane; novine so pisale in knjige so se priobčile o najstariši dinastiji evropski, a nikdo se ni spomnil, da ta rodbina prihaja od slovanskega debla. Slovaške „Narodnie Noviny“ od 18. junija t. l. pišejo o tem: „Staroslavjanska rodbina. Grofje Wettinovi prihajajo iz bodniške, slavjanske rodbine; ta rodbina se je ohranila in praznuje sedaj svoj 800letni jubilej. Res, danes so že Nemci, kakor cela obodritska zemlja je nemška. Prvi znani grof Wettin padel je l. 982 v Basantellu. Dedo II. njegov premi potomec († 1075), pridobil si je Lužico in Mišansko. Njegov vnuk imenuje se že Henrik (1127), in isti je bil že ponemčen. Tako je ginilo Slavjanstvo v srednjem veku, in ginilo boše tudi na bodoče, ako se ne pspne k zavesti, da je je velika plemenska celota.“

Poznanjsko. „Münc. Nachrichten“ poročajo, da je bilo v Poznani, zapadni in vstočni Prusiji in Sileziji l. 1861. Poljakov 2.202.000, Nemcev pa 5.111.000; l. 1886. pa Poljakov 3.150.000 in Nemcev 6.344.000, t. j. v teku 25 let bi bilo zraslo število Nemcev na 24 %, Poljakov pa na 43 %. To bi ne kazalo na izumiranje Poljakov, ko bi ne bili napeli izza 2 let drugih strun proti njim z znanimi 100 milijoni mark v pokupovanje in torej pregnanja poljskega življa. Tu ni možno biti dovolj pesimističkim. Začela je sicer delovati tudi nova poljska banka; ali ta razpolaga doslej samo s 1 1/2 milijonom mark nasproti 100 milijonom mark samo nemške vlade, h kateri se pridružujejo še privatni pokupci. Poljska banka je doslej prodala kmetom okoli 1500 pruskih oralov v deležih po 10 do 100 oralov.

Nemška kultura na Bolgarskem, kakor poročajo v obče časniki, napreduje tako naglo in krepko, da postane Bolgarska, ako pojde takó naprej, v malo letih na prvem mestu nemškega kulturnega dranga na Vstok, in vstočni slovanski tip se potopi v zapadnem. Stambulov in pristaši se najbolj odlikujejo v razkrivanju virov nove vrste blagostanja in civilizacije. V Sredcu se zida Bolgarsko vseučilišče in se kmalu otvori historičko-filologiški oddelek, na katerem bodo se ve da z večine poučevali nemški in madjarski profesorji. Schulverein že davno deluje na Bolgarskem, v Sredcu pa razveseljujejo občinstvo Dunajski volkssaengerji, Dunajska gledališčna društva; v obče moderna zapadna civilizacija cvete od vseh stranij, še celó pivovarjev je uže mnogo raztresenih po vsej kneževini. Ob jednom prodira protestantovska in latinska propaganda, v tem ko zginja pravoslavna cevkev Bolgarjev.

Ruski jezik, kakor poroča „Listok“, jedini list ruskih unijatov na Ogerskem, izganjajo ne samo po najnižih šolah, ampak celo po duhovnih semeniščih, katera imajo namen izobraževati ruske svečenike za ruski podkarpatski narod. V ungarskem duhovnem semenišču niso slišali bogoslovci že 2 leti niti besede ruske. Doslej je bil kak seminarist, kateri je vsaj deklamoval kako pesmico rusko; a sedaj še tega ne najdeš. „Kaj še hočejo naši dobrožetelji?“ vpraša „Listok“ — „Perditio tua ex te, Israel!“

Srbska vlada je razveljavila pogodbo s francosko družbo, katera je imela v rokah železnice po Srbskem ter jih je prevzela v državno oskrbovanje. Narod je sprejel ta ukrep vlade z veliko pohvalo, kajti velika je bila škoda in popačenost v upravi iste družbe.

KNJIŽEVNOST.

„Slovanstvo ve svých zpěvech.“ Urejuje, harmonizuje in izdaje Ludvik Kuba v Poděbradech na Češkem. Izšel je sedaj že 44. snopič in VII. knjige 3. snopič. Ta snopič obseza slovenske pesmi od št. 34 do 50. Slovenskih snopičev bo vseh 8 in bo stala cela knjiga 3 gld. 20 kr. Možno pa je naročiti se na kolikor snopičev in prenehati kedarkoli. Za slovenskimi bodo sledile pesmi srbohrvaške in bolgarske. G. Kuba bo letos potoval po Koroškem in Štírskem, da tudi ondi nabere in zapiše sam slovenskih narodnih pesmij; potem odpotuje v isto svrhu na Hrvaško in Slavansko. Izdajatelj se v zadnjem snopiču pritožuje, da ga podpirajo z naročili veliko premalo in da bo moral ustaviti izdajanje, ako ne pojde boljše. Vsekakor pa izda vseh 8 snopičev slovenskih pesmij. Za Slovane ni častno, da takega, doslej jedinega podjetja ne podpirajo. Gospod izdajatelj je nadarjen strokovnjak, njegove harmonizacije so vzorne, kakor svedoči stroga kritika, on se žrtvuje, podaja slovanskemu svetu gradivo v takó lepi obliki, takó po ceni, kakor noben drugi narod ne, tudi ako šteje 45 milijonov duš, kakor Nemci, in vendar skladatelju in izdajatelju zagrejujejo delo s tem, da se malomarno naročajo. Vsi učitelji, učiteljice, rodoljubi, ki količkaj umejo slovansko godbo in imajo ljubezen do nje, bi morali naročiti se, katero bodo slavili, kakor vsako vredno delo, ko izdajatelja ne bo več med živimi. Mi pozivljemo v interesu slovanskega vkusa, slovenskih narodnih interesov, da se slovenski rodoljubi, zlasti pa učiteljstvo, potrudijo, ne samo, da se sami in društva naroče na prekrasno delo, ampak v obče slovenski rodoljubi. Ako je primeren kak dar za glasbeno nadarjene mladeniče in dekleta, pogodi jo pač najbolje, kdor priskrbi tako darilo. Malomarnost, nebrižnost tu ni na pravem mestu, in mi poznamo razmere nekoliko, ko trdimo, da na Slovenskem je veliko preveč tujega duha zanesenega tudi v petje, tudi v narodno petje, da bi ne potrebovali okrepitja s pravim nepokvarjenim duhom slovanske glasbe. Na Slovenskem je nevarnost toliko večja, ko se je zaneslo in se zanaša celó v cerkev petje tujega duha, tuj tekst s tujo skladbo. To je kos kulturnega dela za popravilo slovanske svojstvenosti. Kdor ima ušesa, naj sliši!

Пятидесятилетіе (1839—1889) возсоединенія съ православною церковію западно-русскаго униатовъ (Pjatedesjatiletije (1839—1889) vozsojedinjenja s pravoslavnoju cerkovju zapadno-ruskich unijatov). Istoričeskij očerk protijereja Joana Naumoviča. Sanktpeterburg. 1889. S podobo metropolita Josifa Sěmaško. 62 str. 8°. Cena 10 kop. — Pod enakim naslovom je izšla v St. Peterburgu druga taka 79 str. obsežajoča knjižica, v kateri so „Соборныя дѣянія и торжественныя служенія въ 1839 году“ (Sobornija dejanija i toržestvenija služjenja v 1839 godu.

Правда охъ униѣ къ православному христіанамъ (Pravda k pravoslavnim kristijanam). Iv. Malyševskago. Izdaniye pjatoje. St. Peterb. Str. 51, 8°.

Služba svetom velikomučeniku Knez-Lazaru i samodržcu srpske zemlje. U Novomu Sadu. Izdanje i štampa A. Pajevića. 1889. Cena 20 kr.

Studia nad prawem polskiem. Balzar Oswald. Poznań 1889. Paklad księgarni J. K. Zupańskiego, 8-ka, str. 348. Knjiga obseza zaglavje, kakor: „O obecnym stanie nauki prava prywatnego polskiego“; „O prawie zwyczajowem i ustawniczem w Polsce“ itd.

Nauka v pravopisu jezika hrvackoga ili srpskoga (fonetičkom i etimologijskom), sastavio za učenike i privatnu potrebu Marčel Kušar. Dubrovnik 1889. V 8°, str. 82. Cena 60 kr.

Jezik stare srpske cerkve. Od Stojana Novakovića. V Belgradu 1889. 37. str.

Połączenie Rusi Czerwonej z Polską przez Kaziemierza Wielkiego. Lwów 1889. (8°. — 112).

Listnisa uredništva. G. dr. Iv. K. na Štírskem: Kritiko o dr. Mahniču bomo nadaljevali; saj doslej ni bil razgovor kakor o jednom samem delu raznih točk, na katere nam je odgovoriti. Ali druge snovi, katere zahtevajo čas in prilike, nam ne dopuščajo, da bi vsaki številki, najmanj pa, da bi obilo prostora jemali jedni in isti številki „Slov. Sveta“ za tako pretresovanje. — G. Ant. L. v Trstu: Upravištvo „Slov. Sveta“ Vam more postreči še z vsemi številkami tega leta in tudi nekaterimi lanskega letnika.

Popravki. „Slov. Svet“, št. 11. str. 177 na levi 7. vrsta od zgoraj čitaj naravno nam. pravno; 178 na levi 11. in 25. vrsta: str. 181 stavi znamenje ** nam. k: demandatam coelitus bolj spodej v 30. vrsto k besedam: samo o potestas ordinis; 182 na desni 11. vrsta od zgoraj čitaj škofov nam. škofa; 183 na desni 24. vrsta od zgoraj: terminologije nam. terminologije; v isti stolbici 12. vrsta: causae maiores nam. eausae maiores; 185 na desni 18. vrsta: tla nam. tal; 185 na desni 15. vrsta od spodej: lajikov nam. dijakov; ondi 3. vrsta od spodaj: zaupal nam. zaupal; ondi na desni 16. vrsta od zgoraj: datur je treba predreti nam: da to...; 189 na desni 32. vrsta v: stigmatizuju nam. sigmatizuju; 190 na desni 16. vrsta od spodej: volcje v ovčji škuri nam. ovce v volčji škuri; ondi na levi 20. vrsta od spodej: po noči vstajala in...; 182 na levi 17. vrsta od spodej: drage nam. druge.

„Slovanski Svet“

izhaja po dvakrat na mesec, vselej 10. in 25. dné meseca, in se pošilja naročnina izdajatelju „Slov. Sveta“ v Gorico.

Naročnina znaša:

za celo leto . . .	4 gld. — kr.
za pol leta . . .	2 „ — „
za četrť leta . .	1 „ — „

Za ljubljanske naročnike in dijake velja:

celoletno . . .	3 gld. 60 kr.
poluletno . . .	1 „ 80 „
četrťletno . . .	— „ 90 „

Upravištvo „Slovanskega Sveta“.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrť leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 3 gld. 60 kr. poluletno 1 gld. 80 kr. in četrťletno 90 kr. — Posamične številke se prodajejo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Gorici, ulica Barzefini 4.